

Kolonyal Kimliğin Post-Hümanist İnşası: Yapay Zekâ ve Dijital Kolonyalizm

Arif AKBAŞ (*)

Öz

Walter Benjamin'in tarih anlayışı, ilerlemeci ve doğrusal tarih yazımına karşıdır. Ona göre tarih, egemenlerin zaferlerini yücelten bir anlatıdır. "Şimdiki zamanın tarihi", geçmişin aniden bugün de patladığı andır; mazlumların bastırılmış seslerini duyurmak ve geçmişi yeniden okumak gerekir. Bu çalışma, yapay zekâ çağında kolonyal kimliğin nasıl yeniden üretildiğini ve dijital sömürgeciliğin post-hümanist bağlamda nasıl işlediğini incelemektedir. Sosyolojik betimsel içerik analizi yöntemiyle veri madenciliği, algoritmik önyargılar ve dijital platformlarda kültürel tahakküm pratikleri analiz edilmiştir. Bulgular, yapay zekâ sistemlerinin Batılı epistemolojiler doğrultusunda inşa edilerek sömürgeci güç ilişkilerini sürdürdüğünü göstermektedir. Dijital sömürgecilik, kimliklerin yapay zekâ aracılığıyla şekillendirildiği yeni bir denetim rejimi ortaya koymaktadır. Teknoloji şirketlerinin veri sömürüsü ve algoritmik yönlendirme yoluyla alternatif bir kolonyal düzen inşa ettiği, bunun da kültürel homojenleşmeyi ve dijital bağımlılığı derinleştirdiği tespit edilmiştir. Bu makale, dijital sömürgecilğe karşı eleştirel bir bilinç geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Post-hümanist çağda beden zincirsizdir ama zihin veri zincirlerine vurulmuştur. Dijital sömürgecilik, bilginin serbest dolaşımını vadederken zihinleri kolonize etmektedir. Kolonyalizm fiziksel haritalarla başladı, şimdi ise dijital ekosistemlerle sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anın Tarihi, Dijital Sömürgecilik, Post-Hümanizm, Algoritmik Tahakküm, Veri Kolonyalizmi, Epistemolojik Hegemonya.

Özgün Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 10.02.2025

Kabul Tarihi: 06.10.2025

(*) Dr. Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı.

E-posta: aakbas@cumhuriyet.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8480-4350>

Arif Akbaş, "Kolonyal Kimliğin Post-Hümanist İnşası: Yapay Zekâ ve Dijital Kolonyalizm," *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 21 (Kasım 2025): 27-52.

DOI: <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.11.21.157>

Bu eser [Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) ile lisanslanmıştır.

The Post-Humanist Construction of Colonial Identity: Artificial Intelligence and Digital Colonialism

Arif AKBAŞ (*)

Abstract

Walter Benjamin's understanding of history opposes progressive and linear historiography. According to him, history is a narrative that glorifies the victories of the dominant powers. "The history of the present" is the moment when the past suddenly erupts into the present; it is necessary to amplify the suppressed voices of the oppressed and reinterpret history. This study examines how colonial identity is reconstituted in the age of artificial intelligence and how digital colonialism operates within a post-humanist framework. Using the sociological descriptive content analysis method, practices of cultural domination on digital platforms, data mining, and algorithmic biases have been analyzed. The findings reveal that artificial intelligence systems are constructed in accordance with Western epistemologies, thereby perpetuating colonial power relations. Digital colonialism establishes a new regime of control in which identities are shaped through artificial intelligence. It has been determined that technology companies construct a new colonial order through data exploitation and algorithmic manipulation, further deepening cultural homogenization and digital dependency. This article emphasizes the necessity of developing a critical consciousness against digital colonialism. In the post-humanist era, the body is unchained, yet the mind is bound by data chains. While digital colonialism promises free circulation of knowledge, it colonizes minds. Colonialism began with physical maps; now, it continues through digital ecosystems.

Keywords: The History of the Present, Digital Colonialism, Post-Humanism, Algorithmic Domination, Data Colonialism, Epistemological Hegemony.

Original Research Article

Submission Date: 10.02.2025

Acceptance Date: 06.10.2025

(*) Dr., Sivas Cumhuriyet University, Yıldızeli Vocational School, Department of Marketing and Advertising, Public Relations and Promotion Program.

E-mail: aakbas@cumhuriyet.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8480-4350>

Arif Akbaş, "The Post-Humanist Construction of Colonial Identity: Artificial Intelligence and Digital Colonialism," *Üsküdar University Journal of Social Sciences*, no. 21 (November 2025): 27-52.
DOI: <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.11.21.157>

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Giriş

Kolonyalizm, tarih boyunca yalnızca toprakların işgaliyle sınırlı kalmamış, epistemolojik ve kültürel boyutlarıyla kimlikleri de yeniden şekillendirmiştir. Günümüzde ise bu tahakküm biçimi, fiziksel sınırların ötesine geçerek dijital ekosistemler aracılığıyla sürmektedir. Yapay zekâ destekli algoritmalar, veri akışları ve dijital platformlar, bireylerin düşünme biçimlerini yönlendiren güncel bir sömürgecilik rejimi inşa etmektedir. Bu bağlamda kolonyal kimlik, artık yalnızca tarihsel bir kategori sayılmayıp dijital altyapılar tarafından sürekli olarak yeniden üretilen bir olgudur. Post-hümanist çağda kimlik inşası insan-merkezli kategorilerden uzaklaşarak makine öğrenmesi, büyük veri analitiği ve algoritmik tahakküm aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. [“İnsan öldü duymadınız mı?”]¹ Pekiyi yapay zekâ sistemleri yalnızca veriyi mi işler, yoksa kimlikleri yeniden kodlayarak dijital bir sömürge düzeni mi inşa eder?

Mevcut literatürde² dijital sömürgecilik kavramı, genellikle veri madenciliği, dijital gözetim ve algoritmik önyargılar bağlamında ele alınmaktadır. Yapay zekâ üzerine yapılan bu çalışmalar, post-hümanist kimlik inşası tartışmalarına sınırlı ölçüde değinmektedir. Araştırmamız, dijital kolonyalizmin epistemolojik kökenlerini sorgulayarak veri setleri ve algoritmaların Batı merkezli bilgi rejimlerini nasıl pekiştirdiğini ortaya koymaya odaklanmaktadır. Yapay zekâ sistemleri, küresel bilgi üretimini belirleyen ve tek tipleştiren birer güç mekanizması olarak işlev görmektedir. Eğer öyleyse bu yeni tahakküm biçimi, ‘bireylerin dijital ortamda nasıl konumlandığını’ ve ‘kendi kimliklerini ne şekilde algıladığını’ nasıl değiştirmektedir? Değinilen problemlere yanıt olması sebebiyle yapay zekâ sistemleri, teknik araçlar sağlamasından ziyade küresel bilgi

¹ Friedrich Nietzsche, *The Gay Science*, [Şen Bilim] trans. Walter Kaufmann (New York: Vintage Books, 1974), 181. Bu ifade, Friedrich Nietzsche’nin “Tanrı öldü” aforizmasına doğrudan bir göndermedir. Nietzsche, Tanrı’nın ölümüyle kastettiği şeyin, modern dünyada metafizik ve ahlaki kesinliklerin çöküşü olduğunu belirtir. İnsanlık, uzun süre Tanrı merkezli bir anlam evreni içinde var olmuş, değerlerini bu ilahi çerçevede inşa etmiştir. Ancak modern bilim, sekülerleşme ve rasyonalite, bu kutsal düzeni yıkarak insanı boşlukta bırakmıştır. Bu dönüşüme istinaden “Tanrı öldü!” diyen Nietzsche, bu ölümün ardından yeni değerler yaratılması gerektiğini savunur. Ancak eğer günümüzde “insan da öldü” önermesini yapacak olursak, bu ne anlama gelir? Bu yeni aforizma, insanın metafizik ölümünü ve varoluşsal çöküşünü ima eder. Tanrı’nın ölümünden sonra insan, özgürleşmek yerine tüketim kültürü, dijital algoritmalar ve popüler ideolojiler gibi yeni dogmalara mahkûm olmuştur. Örneğin, bireyler artık kendi değerlerini yaratmak yerine sosyal medya beğenileriyle yönlendirilen bir yaşam tarzına adapte olmakta; algoritmaların sunduğu içeriklerle düşünce biçimleri şekillenmekte ve küresel kapitalizmin dayattığı başarı, güzellik ve mutluluk normlarıyla özdeşleşmektedir. Bu süreçte birey, Nietzsche’nin *Übermensch* (Üstinsan) idealine ulaşmak yerine, nihilizmin batağında kaybolmuş, özgünlüğünü yitirmiş ve kendi özünden kopmuştur. Böylece insan artık yalnızca biyolojik varlığıyla yaşayan, ancak zihinsel ve ruhsal olarak ölü bir varlık hâline gelmiştir. Modernite, bireyi sürü insanı hâline getirmiş; düşünmeyen, sorgulamayan, otoritenin ve popüler kültürün peşinden sürüklenen bir figüre dönüştürmüştür. Bu noktada, “İnsan öldü, duymadınız mı?” sorusu hem bir uyarı hem de bir eleştiridir: Nietzsche’nin bahsettiği köle ahlâkının ve nihilizmin zaferi, insanın özünü tüketmiştir. Artık insanın ölümü, bir biyolojik yok oluş değil, anlamını kaybetmiş bir varoluşun habercisidir. Gerçek soru ise şudur: Bu ölümden yeni bir insan doğabilecek mi?

² Bkz. Toussaint Nothias, “An Intellectual History of Digital Colonialism,” *Journal of Communication*, published online March 13 (2025): 1-13 ile A. Arora, M. Barrett, E. Lee, E. Oborn, and K. Prince, “Risk and the Future of AI: Algorithmic Bias, Data Colonialism, and Marginalization,” *Information and Organization* 33, No. 3 (September 2023): 1-7.

üretim süreçlerini yönlendiren ve belirli normatif çerçeveleri dayatan güç mekanizmalarıdır. Bu durum, bilgi akışının tek tipleşmesine yol açarak bireylerin dijital ortamda nasıl konumlandığını ve kendi kimliklerini nasıl inşa ettiklerini direkt/doğrudan etkilemektedir. Çalışma, tahakküm biçimlerinin post-hümanist kimlik inşası üzerindeki yansımalarını incelemeyi öngörmekte; özellikle yapay zekâ ile birey arasındaki etkileşimde ortaya çıkan yeni toplumsal ve kültürel dinamikleri ayrıca analiz etmektedir. Böylelikle yapay zekânın kimlik, özneleşme ve dijital tahakküm bağlamlarında nasıl bir dönüşüm ürettiğini açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Söz konusu tespitler, makalenin yöntemsel olarak hangi sorunsalları ele alacağını da belirlemektedir.

Bu makale, sosyolojik betimsel içerik analizi yöntemiyle yapay zekâ sistemlerinin kolonyal epistemolojiler doğrultusunda nasıl şekillendiğini ve bunun kimlik inşası üzerindeki etkilerine değinmektedir. Teknoloji şirketlerinin veri sömürüsü, dijital platformların ideolojik yönlendirme mekanizmaları ve algoritmaların kültürel kodları yeniden üretme biçimleri mercek altına alınacaktır. Çalışma, dijital sömürgeciliğin yalnızca ekonomik veya teknik bir mesele olmadığını, kimlikleri kolonize eden kompleks bir epistemolojik sorun olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Teorik Çerçeve ve Yayıncı

Kolonyal kimlik, sömürgeci güçlerin işgali altındaki toplumlarda yerel kültürlerin baskılanması ve sömürgeci değerlerin dayatılması sonucu ortaya çıkan karma bir kimlik yapısıdır.³ Bu süreçte yerel halk, kendi gelenekleri ile sömürgecilerin getirdiği yabancı normlar arasında sıkışır. Sömürgecilik, yerel halkın kendini tanımlama biçimini dönüştürerek hem aidiyet hem de yabancılaşma duygularını iç içe geçirir. Kolonyal kimlik, kültürel çatışmalar, dil kaybı ve kimlik bunalımıyla şekillenir.⁴ Bu kimlik, tarihsel travmalar ve direniş pratikleriyle yeniden inşa edilir. Kolonyalizm, temelde bir gücün başka bir toplum veya coğrafya üzerinde siyasi, ekonomik ve kültürel hâkimiyet kurma pratiğidir. İşgaliyle, tarih boyunca sadece toprak işgaliyle değil, aynı zamanda zihinsel, kültürel ve ekonomik sömürüyle de kendini göstermiştir.⁵

Kolonyalizm, yerli kültürleri aşağılayarak, onların dillerini, inançlarını ve yaşam biçimlerini bastırır. Bu süreç, sömürgeleştirilen toplumların kendi tarihlerini, kimliklerini ve kültürel hafızalarını kaybetmelerine yol açar. Batı merkezli üstünlük anlayışıyla yerel bilgiler değersizleştirilir ve yerine Batılı normlar dayatılır.⁶ Kolonyal projeler, genellikle yerli halkın emeğini ve doğal kaynaklarını sömürmeye dayanır. Kolonyalist güçler, sömürülen bölgeleri ekonomik hammadde deposu olarak kullanırken kalkınma ve refahın sadece *merkezde*⁷

³ Nicholas Canny and Anthony Pagden, *Colonial Identity in the Atlantic World, 1500–1800* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1989), 9.

⁴ Misbah Naheed, “Colonialism and Its Impact on Modern Social Identity: A Cross-Cultural Study,” *International Bulletin of History and Social Science* 2, no. 1 (2025): 26–38.

⁵ Krysti Guest, “Exploitation under Erasure: Economic, Social and Cultural Rights Engage Economic Globalisation,” *The Adelaide Law Review* 19, no. 1 (1997): 73–93.

⁶ Wilfrid Greaves, “Damaging Environments: Land, Settler Colonialism, and Security for Indigenous Peoples,” *Environment and Society* 9, no. 1 (2018): 107–124.

⁷ Kolonyalist sistemlerde dünya genellikle iki ana bölgeye ayrılır. Merkez (Center/Core): Sömürgeci ülke-

yoğunlaşmasını sağlar. Bu durum, günümüzde de postkolonyal ülkelerdeki yapısal eşitsizliklerin temel nedenidir.⁸ Frantz Fanon'un vurguladığı gibi kolonyalizm sadece fiziksel değil, aynı zamanda zihinsel bir işgaldır.⁹ Kolonyal baskı, bireylerin kendilerini değersiz hissetmesine ve içselleştirilmiş bir aşağılık kompleksi geliştirmelerine yol açar. Bu durum, bireysel özgüvenin ve toplumsal dayanışmanın zayıflamasına neden olur.¹⁰

Kolonyalizm, sömürge yönetimini sürdürmek için sistematik şiddeti meşrulaştırır. Fiziksel baskının yanı sıra hukuki ve ideolojik araçlarla da tahakküm kurulur. Fanon'un belirttiği gibi, bu şiddet, fiziksel ve psikolojik travmalar yaratır.¹¹ Kolonyalizm, kendisini "medeniyet götürme" misyonuyla haklı çıkarmaya çalışır. Bu ilerleme miti, Batılı olmayan toplumları geri, ilkel veya gelişmemiş olarak konumlandırır. Oysa bu söylem, kolonyal şiddeti ve sömürüyü gizlemek için kullanılan ideolojik bir araçtır.¹² Kolonyalizm, sadece geçmişin bir meselesi değil, günümüz dünyasında da etkilerini sürdüren bir yapıdır. Küresel eşitsizlikler, kültürel yabancılaşma ve kimlik krizleri, kolonyal geçmişin derin izlerini taşır. Bu nedenle kolonyalizmin eleştirisi, tarihsel bir yüzleşmenin ötesinde adalet ve özgürlük arayışının bir parçasıdır.¹³

Postkolonyalizm, emperyalizmin ardından ortaya çıkan siyasi, kültürel ve kimlik odaklı soruları inceleyen bir entelektüel alandır. Bu yaklaşım, imparatorlukların dağılması ve ulus-devletlerin oluşumu gibi süreçlerin uluslararası düzene etkilerini analiz eder.¹⁴ Frantz Fanon, postkolonyal düşüncenin önemli isimlerinden biridir. *Yeryüzünün Lanetlileri ve Siyah Deri, Beyaz Maskeler* adlı eserlerinde sömürgecilik ile kimlik arasındaki ilişkiyi etraflıca incelemiştir.¹⁵ Fanon, sömürgeciliğe karşı şiddeti, bir direniş ve bilinçli irade kazanma aracı olarak değerlendirirken, asıl amacın bu şiddeti aşarak yeni bir toplumsal yapı inşa etmek

ler yani Avrupadaki büyük güçler (örneğin İngiltere, Fransa, Hollanda vb.). Bu ülkeler ekonomik, siyasi ve kültürel olarak sistemin merkezinde yer alır. Çevre (Periphery): Sömürülen bölgeler, yani Afrika, Asya, Latin Amerika gibi yerlerdir. Bu bölgeler genellikle ham madde sağlayıcısıdır ve ekonomik olarak merkeze bağımlıdır. Bu cümlede "merkez", sömürgeci ülkeleri ifade etmektedir. Sömürülen bölgelerden alınan kaynaklar merkeze taşınır. Ekonomik büyüme, sanayileşme ve refah merkez ülkelerde gerçekleşir. Çevre ülkeler ise geri kalmış, bağımlı ve yoksul bırakılır. Merkez-çevre ayrımı, *bağımlılık teorisi* ve *dünya sistemleri teorisi* gibi sosyal bilim kuramlarında da sıkça kullanılmaktadır

⁸ Leander Heldring and James A. Robinson, "Colonialism and Economic Development in Africa," Working Paper No. w18566 (Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, 2012), 3–4.

⁹ Frantz Fanon, *The Wretched of the Earth*, trans. Constance Farrington (New York: Grove Press, 1963), 250.

¹⁰ Hugh F. Butts, "Frantz Fanon's Contribution to Psychiatry: The Psychology of Racism and Colonialism," *Journal of the National Medical Association* 71, no. 10 (1979): 1015–1018.

¹¹ Frantz Fanon, "Concerning Violence," in *On Violence: A Reader*, ed. Bruce B. Lawrence and Aisha Karim (New York: Duke University Press, 2007), 79–100, <https://doi.org/10.1515/9780822390169-011>.

¹² Rudyard Kipling, "The Civilizing Mission and the Race for Empire, 1879–1902," in *European Overseas Empire, 1879–1999: A Short History* (Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2018), 33.

¹³ Frederick Cooper, *Colonialism in Question: Theory, Knowledge, History* (Los Angeles: University of California Press, 2005), 231.

¹⁴ Vijay Mishra and Bob Hodge, "What Was Postcolonialism?" *New Literary History* 36, no. 3 (2005): 375–402, accessed October 22, 2025, <http://www.jstor.org/stable/20057902>.

¹⁵ Halford H. Fairchild, "Frantz Fanon's *The Wretched of the Earth* in Contemporary Perspective," *Journal of Black Studies* 25, no. 2 (1994): 191–199.

olduğunu savunur. Postkolonyalizm, sömürgeciliğin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yarattığı maddi ve psikolojik etkileri araştırır, kimlik politikaları ile kültürel tanınma üzerine önemli tartışmalara zemin hazırlar.¹⁶

Postkolonyalizm, sömürgecilik ve emperyalizmin kültürel, politik ve ekonomik etkilerini eleştirel bir bakışla inceleyen kapsamlı bir teoridir. Bu yaklaşım, sömürgeciliğin kalıcı etkilerini analiz ederek kimlik, güç ilişkileri ve kültürel söylemleri sorgular. Postkolonyal teori, sömürgeleştirilen halkların kendi seslerini duyurmasına, kültürel direniş biçimlerini geliştirmesine ve sömürgeci-sömürgeleştirilen ikiliğini aşmalarına imkân tanır.¹⁷ Kimlik, kültürel bilgi üretimi ve toplumsal yapıların yeniden inşası temel konular arasındadır. Sömürgecilik sonrası süreçte dil, eğitim, kültürel temsiller gibi alanlarda hâlâ devam eden güç eşitsizlikleri gözlemlenir. Ayrıca terimler ve kavramlar aracılığıyla Batı dışı toplumların homojenleştirilmesi eleştirilir. Postkolonyalizm, bu tür söylemleri çözümleyerek alternatif bakış açıları sunar ve kültürel çeşitliliğin tanınmasını savunur. Bu teori, tarih, siyaset bilimi, sosyoloji ve edebiyat gibi disiplinler arası bir yaklaşımla zenginleşir.¹⁸

Kolonyalizm ve Postkolonyalizm üzerine yapılmış pek çok kaliteli kitap ve etüd bulunmaktadır. Aimé Césaire “Sömürgecilik Üzerine Söylem” (1950),¹⁹ Frantz Fanon “Siyah Deri, Beyaz Maskeler” (1952),²⁰ “Yeryüzünün Lanetlileri” (1961),²¹ Albert Memmi “Sömürgeci ve Sömürgeleştirilen” (1965),²² Edward W. Said “Oryantalizm” (1978),²³ Gayatri Chakravorty Spivak “Madun Konuşabilir mi?” (1988),²⁴ Syed Hussein Alatas “Tembel Yerli Efsanesi” (1977),²⁵ Benedict Anderson “Hayali Topluluklar: Milliyetçiliğin Kökeni ve Yayılması Üzerine Düşünceler” (1983),²⁶ Bill Ashcroft, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin “İmparatorluk Cevap Yazıyor: Sömürge Sonrası Edebiyatta Teori ve Uygulama” (1989),²⁷ Samir Amin “Avrupamerkezcilik” (1988),²⁸ Homi K. Bhabha “Kültürün Konumlanması” (1994),²⁹ Iain

¹⁶ Mary Bernstein, “Identity Politics,” *Annual Review of Sociology* 31, no. 1 (2005): 47–74.

¹⁷ Lorenzo Veracini, *The Settler Colonial Present* (London: Palgrave Macmillan UK, 2015), 38, <https://doi.org/10.1057/9781137372475>.

¹⁸ Bill Ashcroft, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin, *Post-Colonial Studies: The Key Concepts* (New York: Routledge, 2000), 168–173.

¹⁹ Aimé Césaire, *Discourse on Colonialism* (New York: Monthly Review Press, 2000), 40.

²⁰ Frantz Fanon, *Peau noire, masques blancs* (Paris: Éditions du Seuil, 1952), 8.

²¹ Frantz Fanon, *Les Damnés de la Terre* (Paris: François Maspero, 1961), 16.

²² Albert Memmi, *The Colonizer and the Colonized* (Boston: Beacon Press, 1965), 7–8.

²³ Edward W. Said, *Orientalism* (New York: Pantheon Books, 1978), 10.

²⁴ Gayatri Chakravorty Spivak, “Can the Subaltern Speak?” in *Marxism and the Interpretation of Culture*, ed. Cary Nelson and Lawrence Grossberg (Basingstoke: Macmillan, 1988), 271–313.

²⁵ Syed Hussein Alatas, *The Myth of the Lazy Native* (London: Routledge, 2013), 24.

²⁶ Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (New York: Verso, 1983), 4–7.

²⁷ Bill Ashcroft, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin, *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures* (New York: Taylor & Francis Group, 1989), 22.

²⁸ Samir Amin, *Leurocentrisme: Critique d'une idéologie* (Paris: Anthropos Economica, 1988), 11.

²⁹ Homi K. Bhabha, *The Location of Culture* (London: Routledge, 1994), 2–3.

Chambers ve Lidia Curti “Postkolonyal Sorular” (1996),³⁰ Partha Chatterjee “Ulus ve Onun Fragmanları: Sömürge ile Sömürge Sonrası Tarihler” (1993),³¹ Leela Gandhi “Sömürge Sonrası Teori: Eleştirel Bir Giriş” (1998),³² Alamgir Hashmi “Milletler Topluluğu, Karşılaştırmalı Edebiyat ve Dünya: İki Ders” (1998),³³ Ashis Nandy “Yakın Düşman: Sömürgecilik Altında Benliğin Kaybı ve Kurtarılması” (1983),³⁴ Anne McClintock “İlerleme Meleği: ‘Postkolonyalizm’ Teriminin Tuzakları” (1994),³⁵ Walter Mignolo “Yerel Tarihler/ Küresel tasarımlar: Sömürgecilik” (2012),³⁶ Aníbal Quijano “Sömürgecilik ve Modernite/ Rasyonellik” (2007),³⁷ Roberto Fernández Retamar “Caliban: Amerikamızın Kültürü Hakkında Notlar” (1989),³⁸ Gayatri Chakravorty Spivak, “Postkolonyal Eleştiri” (1990),³⁹ “Postkolonyal Aklın Eleştirisi: Kaybolan Şimdiki Zamanın Tarihine Doğru” (1999),⁴⁰ Edward W. Said “Kültür ve Emperyalizm” (1993),⁴¹ Robert J. Young “Beyaz Mitolojiler - Tarih Yazımı ve Batı” (1990),⁴² “Sömürge Arzusu: Teoride, Kültürde ve İrkta Melezlik” (1995),⁴³ “Postkolonyalizm: Tarihsel Bir Giriş” (2016)⁴⁴ çalışmaları konuyla ilgili olarak anılmaya değerdir.⁴⁵ Dönüşüm sürecini

³⁰ Iain Chambers and Lidia Curti, *The Post-Colonial Question* (London: Routledge, 1996), 5.

³¹ Partha Chatterjee, *The Nation and Its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993), 8.

³² Leela Gandhi, *Nation and Its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1998), 4.

³³ Alamgir Hashmi, *The Commonwealth, Comparative Literature and the World: Two Lectures* (Islamabad: Gulmohar, 1998), 17.

³⁴ Ashis Nandy, *The Intimate Enemy: Loss and Recovery of Self Under Colonialism* (Oxford: Oxford University Press, 1983), 10.

³⁵ Anne McClintock, “The Angel of Progress: Pitfalls of the Term Postcolonialism,” in *Colonial Discourse/ Postcolonial Theory*, ed. M. Baker, P. Hulme, and M. Iverson (London: Routledge, 1994), 14.

³⁶ Walter Mignolo, *Local Histories/Global Designs: Coloniality* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2012), 17.

³⁷ Aníbal Quijano, “Coloniality and Modernity/Rationality,” in *Globalizations and Modernities, Cultural Studies* 21 (2007): 168–178, <https://doi.org/10.1080/09502380601164353>.

³⁸ Roberto Fernández Retamar, *Caliban: Notes About the Culture of Our America* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989), 5–6.

³⁹ Gayatri Chakravorty Spivak, *The Postcolonial Critic* (East Sussex: Psychology Press, 1990), 168.

⁴⁰ Gayatri Chakravorty Spivak, *A Critique of Postcolonial Reason: Towards a History of the Vanishing Present* (London: Harvard University Press, 1999), 7.

⁴¹ Edward W. Said, *Culture and Imperialism* (New York: Vintage Books, 1993), 43.

⁴² Robert J. Young, *White Mythologies: Writing History and the West* (London: Routledge, 1990), 13.

⁴³ Robert J. Young, *Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race* (London: Routledge, 1995), 4–5.

⁴⁴ Robert J. Young, *Postcolonialism: An Historical Introduction* (New jersey: Wiley-Blackwell, 2016), 10.

⁴⁵ Çalışmada yer verilen eserler, kolonyalizm ve postkolonyalizm üzerine düşünsel üretimin tarihsel sürekliliğini ve kuramsal çeşitliliğini göstermek amacıyla bir araya getirilmiştir. Liste, bilgi tortusu ya da yığılması amacıyla yazılmamış; sömürgecilik sonrası düşüncenin felsefi, edebi, sosyolojik ve kültürel boyutlarını kapsayan çok katmanlı yapısını görünür kılmak için derlenmiştir. Bu eserler arasında monografiler, makaleler, editli koleksiyonlar ve kuramsal müdahaleler yer almakta olup, her biri postkolonyal teoriye farklı bir epistemolojik katkı sunmaktadır. Dolayısıyla zikredilen eserler, alanın temel taşlarını ve düşünsel evrimini izlemek isteyen araştırmacılar için bir harita işlevi görmektedir. Bu bağlamda, söz konusu kaynakların çeşitliliği

anlamlandırmak için, postkolonyalizmden başka post-hümanist düşüncenin de tarihsel ve kültürel arka planını incelemek gerekir.

Post-hümanizm, insanın merkezi konumunu sorgulayan ve insan sonrası varoluş biçimlerini tartışan bir düşünce paradigmasıdır.⁴⁶ Bu yaklaşım, insanı biyolojik sınırlarından arındırarak teknolojik, ekolojik ve dijital ağlarla iç içe geçmiş hibrit bir varlık olarak yeniden tanımlar. Post-hümanizm’de insan, artık tek başına özne değildir; yapay zekâ, makineler, algoritmalar ve hatta doğa unsurlarıyla sürekli bir etkileşim içindedir. Bu bağlamda, insan aklının üstünlüğüne dayanan hümanist anlayış yerini, çoklu öznelliklere ve ağsal ilişkilere bırakır.⁴⁷ Asıl tartışma, insanın ne olduğu değil, neye dönüştüğüdür. İnsanın benlik algısı, yapay zekâ ile genişlerken kimlik kavramı da dijitalleşmenin etkisiyle akışkan hâle gelir. Post-hümanizm, insanın üstünlüğünü değil, kırılganlığını ve dönüşü bilirliliğini vurgular; belki de asıl “insanlık”, bu dönüşümde gizlidir.⁴⁸

Bununla birlikte post-hümanizm kavramı tekil bir düşünce biçimi değildir; farklı yönelimleri içinde barındıran bir düşünce dizgesidir. Bu nedenle “post-hümanizmler” ifadesi daha kapsayıcı olacaktır. Özellikle transhümanizm ile post-hümanizm arasındaki ayrım burada kritik bir öneme sahiptir. Transhümanizm, insanın bilişsel ve fiziksel yetilerini teknolojik müdahalelerle geliştirmeyi amaçlarken post-hümanizm, insan-merkezli özne anlayışını kökten sorgular ve insanı diğer türlerle, makinelerle ve doğayla ağsal bir ilişkisellik içinde yeniden konumlandırır. Rosi Braidotti’nin etik temelli post-hümanizm anlayışı ve Donna Haraway’ın siborg feminizmi, bu yaklaşımın Batı merkezli bireycilik ve hümanist rasyonalite eleştirisini derinleştirmektedir. Post-hümanist düşünce, postkolonyal teoriyle de kesişmektedir. Her iki yaklaşım da evrenselci, homojenleştirici ve hiyerarşik bilgi rejimlerine karşı eleştirel bir duruş sergiler. Postkolonyalizm, kolonyal tahakkümün epistemik mirasını sorgularken post-hümanizm, insan-merkezli ontolojinin sömürgeci bilgi yapılarıyla nasıl iç içe geçtiğini açığa çıkarmaya çalışır.

Tarihin Dijital Yüzü: Walter Benjamin’in Anlayışıyla Dijital Sömürgecilik

Bu çalışma, dijital sömürgeciliğin günümüzdeki biçimlerini anlamak için postkolonyal teori, post-hümanist düşünce ve Walter Benjamin’in tarih felsefesi arasında kesişen çok katmanlı bir kuramsal zemin önermektedir. Her üç yaklaşım da Batı merkezli ilerleme anlatılarına ve epistemolojik tahakküm biçimlerine eleştirel bir perspektif sunar. Bu bağlamda Benjamin’in “şimdiki zamanın tarihi”⁴⁹ anlayışı, postkolonyalizmin tarih yazımı eleştirisiyle; post-hümanist

ve kapsamı, çalışmanın kuramsal arka planını güçlendirmek ve okuyucuya alanın genişliğini göstermek amacıyla bilinçli olarak tercih edilmiştir.

⁴⁶ Neil Badmington, *Posthumanism* (London: Bloomsbury Publishing, 2000), 84.

⁴⁷ Yigang Liu, “Ecological Thinking about the Metaverse from a Posthumanist Perspective,” *Critical Arts* 38, no. 2–3 (2024): 86–103. <https://doi.org/10.1080/09502380601164353>.

⁴⁸ Christopher Peterson, “The Posthumanism to Come,” *Angelaki* 16, no. 2 (2011): 127–141.

⁴⁹ Walter Benjamin’in tarih felsefesinde “şimdiki zamanın tarihi” (Jetztzeit), ilerlemeci ve lineer tarih anlayışına karşı bir müdahale olarak ortaya çıkar. Benjamin, tarihin kesintisiz bir ilerleme değil, geçmişin ezilenlerinin kurtuluşu için bugünde yankılanan bir mücadele alanı olduğunu savunur. Bu yaklaşım, postkolon-

kuram ise dijital çağın ontolojik dönüşümleriyle buluşmaktadır. Çalışma, bu üç kuramsal hattı dijital kolonyalizm teması etrafında birleştirerek, çok boyutlu bir çözümleme sunmayı amaçlamaktadır.

Bahsedilen kuramsal kesişim, dijital sömürgeciliğin yalnızca teknik bir olgu olmadığını; tarihsel, epistemolojik ve ontolojik bir tahakküm biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Benjamin'in zaman anlayışı, dijital çağda geçmişin nasıl yeniden kodlandığını; postkolonyalizm, bu kodlamanın hangi güç ilişkileriyle gerçekleştiğini; post-hümanizm ise bu sürecin insan öznesini nasıl dönüştürdüğünü analiz etmeye imkân tanır. Böylece dijital kolonyalizm, bu üç yaklaşımın ortak eleştirel zemini üzerinde tartışmaya açılmakta; teknoloji, tarih ve kimlik arasındaki ilişki çok katmanlı bir biçimde yeniden düşünülmektedir.

Zaman, insan bilincinin en derin labirentlerinde kendini açığa vuran bir muammadır. Geçmiş, gelecek ve şimdi arasında sürekli bir akış halinde olan bu kavram, özellikle “an” dediğimiz o bölünemez, dokunulamaz noktada kendini en saf haliyle gösterir. An, tarihin özüdür; çünkü her tarih, aslında bir anın genişlemesi, bir anın yankılanmasıdır. Tarih, anların birikimi değil, anın kendisinin sonsuz bir şekilde yorumlanmasıdır.⁵⁰ An, geçmişin tortularını taşır, geleceğin tohumlarını barındırır. Her an, bir önceki anın mirasçısı ve bir sonraki anın habercisidir. Bu nedenle, anı anlamak, tarihi anlamaktır. Tarih, anların ardışıklığı değil, anın içindeki sonsuzluğun keşfidir. Her an, kendi içinde bir evren barındırır; o evrenin sınırlarını çizen ise insan bilincidir.⁵¹ İnsan, anı yaşarken aslında tarihi de yaşar. Çünkü her an, geçmişin izlerini taşır ve geleceğin potansiyelini içinde barındırır. An bir yandan geçmişin ağırlığı altında ezilirken diğer yandan geleceğin belirsizliğine doğru savrulur. Bu ikili gerilim, anı hem trajik hem de muhteşem kılar. An, bir çelişkidir hem özgürlüktür hem de kader.⁵²

Tarih, çoğu zaman geçmişin tozlu raflarında aranan bir hikâye sanılır; oysa asıl tarih, her nefeste yeniden yazılır. “An,” zamansal bir kesit değil, sonsuzlukla yüzleşmenin adıdır. Her an, geçmişin tortularını ve geleceğin hayaletlerini içinde barındırır. Tarih felsefesi açısından bakıldığında an yalnızca bir geçiş noktası değil, bilincin tarihle kurduğu en dolaysız ilişki biçimidir.⁵³ Hegel'in diyalektiğinde “şimdi” basit bir varlık değil, bir oluş sürecidir. Şimdi dediğimiz şey, geçmişin birikimiyle şekillenmiş ve geleceğe doğru akarken sürekli dönüşen bir harekettir.⁵⁴ Walter Benjamin'in ifadesiyle “jeton gibi düşen anlar” vardır ki bu anlar, tarihin

yal tarih yazımının da temel eleştirilerinden biri olan “merkezci ve evrenselci anlatıların” sorgulanmasıyla örtüşmektedir. Dolayısıyla Benjamin'in “şimdiki zamanın tarihi” kavramı, postkolonyal kuramın tarihsel adalet ve alternatif anlatılar arayışıyla doğrudan kesişmektedir.

⁵⁰ Michael Barnett and Thomas G. Weiss, “A Brief History of the Present,” in *Humanitarianism in Question: Politics, Power, and Ethics* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2008), 1–48.

⁵¹ Jonathan Friedman, “The Past in the Future: History and the Politics of Identity,” *American Anthropologist* 94, no. 4 (1992): 837–859.

⁵² Gerald James Whitrow, *Time in history: Views of time from prehistory to the present day* (London: Oxford University Press, 1989), 3.

⁵³ Joseph A. Amato, and Joseph Anthony Amato. *Dust: A History of the Small and the Invisible* (California: Univ of California Press, 2001), 9.

⁵⁴ Tony McKenna, “Hegelian Dialectics,” *Critique* 39, no. 1 (2011): 155–172.

akışında bir kırılma yaratır; zamansal çizgiyi böler, yeni bir anlam inşa eder. O anlar, sıradanlığın kabuğunu kırar ve tarihin hakikatine pencere aralar.⁵⁵

Anın tarihi, kronolojinin değil, anlamın tarihidir.⁵⁶ Bu yüzden anı yakalamak bir tarihinin değil, bir filozofun işidir. Çünkü filozof bilir ki her an, sonsuzluğa açılan bir kapıdır. O kapıdan geçerken insan, geçmişin zincirlerini de beraberinde taşır ama aynı zamanda o zincirleri kırma kudretini de barındırır. Tarih, anın bu paradoksunda saklıdır: Hem olmuş olanın hem de olabilecek olanın geriliminde.⁵⁷ Tarih felsefesi bize gösterir ki an sadece “şimdi” değil, tüm zamanların kesiştiği noktadır. Bu yüzden bir an, bir çağın ağırlığını taşıyabilir. Bir bakış, bir söz, bir adım... Bazen tek bir an, imparatorlukları çökertir, devrimleri başlatır, fikirleri sonsuz kılar. Tarihin büyük anlatıları, işte o küçük, gözden kaçan anların üzerine inşa edilir. Çünkü tarih, çoğu zaman unutulmuş bir gerçeği fışıldar: En büyük dönüşümler, en sessiz anlarda başlar.⁵⁸

“Tarihin Dijital Yüzü”, geçmişin geleneksel kayıt yöntemlerinden dijital çağın dinamiklerine evrilen bir dönüşümü ifade eder.⁵⁹ Bu kavram, arşivlerin, belgelerin ve tarihsel verilerin dijital ortamlara aktarılmasıyla birlikte bilgiye erişimin demokratikleştiği yeni bir tarih yazımı sürecini temsil eder. Ancak bu durum, orijinal kaynakların manipülasyona açık hale gelmesi, dijital verilerin kalıcılığına dair soru işaretleri ve tarihsel gerçekliğin yeniden yorumlanması gibi yeni tartışmaları da beraberinde getirir. Dijitalleşme, tarihsel mirasın korunmasını kolaylaştırırken aynı zamanda “tarihin kimin elinde şekillendiği” sorusunu da gündeme taşır. Bu süreç, tarihçilerin teknolojiyle olan ilişkisini yeniden tanımlarken, geçmişin geleceğe aktarımında yeni etik ve metodolojik sorunları da ortaya çıkarır.⁶⁰

“The history of the present” (*Anın Tarihi*) kavramı, tarih ile günümüz arasındaki kesintisiz ilişkiyi vurgulayan eleştirel bir perspektiftir.⁶¹ Bu kavram, özellikle Michel Foucault’nun eserleriyle öne çıkmıştır ve tarihsel olayların bugünü nasıl şekillendirdiğini analiz etmeye odaklanır. Michel Foucault – iktidar, bilgi ve anın tarihini sıklıkla incelemiştir.⁶² Foucault, “Discipline and Punish” (1975)⁶³ ve “The Archaeology of Knowledge” (1969)⁶⁴ [Trç. “Disiplin ve Ceza” ile “Bilginin Arkeolojisi”] gibi eserlerinde tarihin yalnızca geçmişi değil,

⁵⁵ Walter Benjamin, *Walter Benjamin’s Archive: Images, texts, signs* (New York: Verso books, 2015), 5-12.

⁵⁶ Benjamin’in tarih felsefesinde “*anın tarihi*” kronolojik zamanın kesintiye uğratılması ve geçmişin ezilenlerin/ madunların sesinin bugün de duyulması anlamına gelmektedir. Bu anlayış, tarihin yalnızca olayların sıralanması değil, anlamların ve mücadelelerin yeniden yorumlanması olduğunu savunur. Dolayısıyla burada kullanılan “kronolojinin değil, anlamın tarihi” ifadesi, Benjamin’in tarihsel materyalizme getirdiği eleştirel yaklaşımın bir yansımasıdır.

⁵⁷ Siegfried Kracauer, “Time and History,” *History and Theory* 6 (1966): 65–78.

⁵⁸ Leon Pompa, “Philosophy of History,” in *The Blackwell Companion to Philosophy* (Oxford: Blackwell Publishing Ltd., 1996), 428.

⁵⁹ Gerben Zaagsma, “On Digital History,” *BMGN - Low Countries Historical Review* 128, no. 4 (2013): 3–29.

⁶⁰ Hannu Salmi, *What is digital history?* (New York: John Wiley & Sons, 2020), 8-12.

⁶¹ Daniel Steinmetz-Jenkins, “Introduction: Whose Present? Which History?,” *Modern Intellectual History* 20, no. 2 (2023): 559–570.

⁶² Michael S. Roth, “Foucault’s History of the Present,” *History and Theory* 20, no. 1 (1981): 32–46.

⁶³ Michel Foucault, *Discipline and Punish*, trans. A. Sheridan (Paris: Gallimard, 1975), 7.

⁶⁴ Michel Foucault, *The archaeology of knowledge* (London: Routledge, 1995), 5-10.

bugünü anlamak için de yazılması gerektiğini savunur. “The history of the present” kavramını kullanarak, modern disiplin mekanizmalarının geçmişten bugüne nasıl evrildiğini analiz eder. Ona göre tarih, yalnızca kronolojik bir anlatı sayılmaz, günümüzün iktidar yapılarını sorgulayan bir araç olmalıdır.⁶⁵ Bourdieu, tarihsel süreçlerin günümüz toplumsal alanlarını nasıl şekillendirdiğini ele alırken “habitus” kavramını kullanır. Ona göre tarih, bireylerin pratiklerine ve kolektif hafızalarına yerleşir. Dolayısıyla, “The history of the present”, toplumsal alanların ve iktidar yapılaşmalarının tarihsel bağlamda nasıl yeniden üretildiğini analiz etmek için kritik bir araçtır.⁶⁶

Achille Mbembe, “Necropolitics” (2019) ve “On the Postcolony” (2001) gibi eserlerinde kolonyal geçmişin günümüzde nasıl devam ettiğini tartışır. “The history of the present” bağlamında, sömürgecilik sonrası toplumların hâlâ eski kolonyal güç ilişkilerinin etkisinde olduğunu ve modern dijital sömürgeciliğin bu yapıları sürdürdüğünü ileri sürer.⁶⁷ Giorgio Agamben, “Homo Sacer” (1998) ve “State of Exception” (2005) gibi eserlerinde modern devletlerin olağanüstü hâl ve biyoiktidar mekanizmalarını tarihsel süreklilik içinde ele alır. “The history of the present”, modern yönetim tekniklerinin geçmişten gelen baskı mekanizmalarıyla nasıl iç içe geçtiğini gösteren bir analiz çerçevesidir.⁶⁸ W. Benjamin’e göre, tarih kopuşlarla ilerlemektedir. Benjamin’in Tarih Kavramı Üzerine (1940) tezlerinde de benzer bir anlayış görülür. Onun düşüncesinde tarih doğrusal bir ilerleme değildir; mazlumların, ezilenlerin geçmişte bastırılmış hikâyeleri, aniden bugün de patlayabilir ve yeni anlamlar kazanabilir. “Şimdiki zamanın tarihi”, geçmişin yeniden yorumlanması ve bugünün mücadelelerine ışık tutması anlamına gelir.⁶⁹ Walter Benjamin’in şu pasajına bakalım:

“Tarihsellik, tarihin değişik anları arasında bir neden-sonuç bağlantısı kurmakla yetinir. Ama hiçbir olgu, bir neden olduğu için zorunlu olarak tarihsel olgu niteliğini de kazanmaz. Bu niteliği, olup bitişinin ardından belki binlerce yıl sonra ortaya çıkan koşullar ve koşullar aracılığıyla kazanır. Bunu çıkış noktası yapan tarihçi, olaylar dizisini bir tesbih gibi parmaklarının arasından kaydırmaktan vazgeçer. Kendi çağının geçmişteki son derece belirli bir çağa paylaştığı konumu kavrar. Böylece, içinde Mesihçi zamanın kırıntılarının bulunduğu bir şimdiki zaman kavramını ‘şimdinin zamanı’ niteliğiyle oluşturur.”⁷⁰

Walter Benjamin’in bu pasajı, tarihselliğin yalnızca nedensellik ilişkileriyle sınırlı olmadığını, aksine olayların tarihsel nitelik kazanmasının zaman içinde değişen koşullara

⁶⁵ David Garland, “What Is a ‘History of the Present?’ On Foucault’s Genealogies and Their Critical Preconditions,” *Punishment & Society* 16, no. 4 (2014): 365–384.

⁶⁶ Anthony King, “Thinking with Bourdieu against Bourdieu: A ‘Practical’ Critique of the Habitus,” *Sociological Theory* 18, no. 3 (2000): 417–433.

⁶⁷ Achille Mbembe, *On the Postcolony* (Vol. 12. California: University of California Press, 2001), 234–235.

⁶⁸ Amy Swiffen, “Derrida contra Agamben: Sovereignty, Biopower, History,” *Societies* 2, no. 4 (2012): 345–356.

⁶⁹ Michael Lowy, *Fire alarm: Reading Walter Benjamin’s ‘On the concept of history’* (New York: Verso Books, 2016), 2–16.

⁷⁰ Walter Benjamin, *Pasajlar*, Çev. Ahmet Cemal, (İstanbul: YKY, 2012), 48.

ve yorumlara bağlı olduğunu vurgular. Bu perspektif, dijital çağda tarihin nasıl kaydedildiği, yorumlandığı ve aktarıldığına dair önemli bir çerçeve sunar. Tarihin Dijital Yüzü, Benjamin'in "şimdinin zaman" kavramıyla örtüşür: Dijital teknolojiler, geçmişin yeniden yorumlanmasını ve bugünün koşullarına göre şekillendirilmesini mümkün kılar. Ancak bu süreç, dijital sömürgecilik bağlamında ele alındığında tarihsel verilerin kimin elinde olduğu, nasıl manipüle edildiği ve kimin perspektifinin baskın hale geldiği gibi sorunları gündeme getirir. Benjamin'in "Mesihçi zaman" kavramı, dijital çağda tarihin bir kurtuluş potansiyeli taşıdığını, ancak bu potansiyelin güç ilişkileri ve teknolojik eşitsizlikler tarafından sınırlandırıldığını gösterir. Dolayısıyla dijital tarih yazımı, yalnızca geçmişin kaydını tutmakla kalmaz, aynı zamanda bugünün iktidar dinamiklerini de yansıtır. Benjamin'in yaklaşımı, dijital çağda tarihinin rolünü, geçmişle bugün arasında eleştirel bir diyalog kurmak ve bu diyalogu adil bir tarih anlayışına dönüştürmek olarak yeniden tanımlar. Benjamin başka bir pasajında ise tarihi daha farklı yorumlamaktadır:

"Klee'nin *Angelus Novus* adlı bir resmi vardır. Bir melek betimlenmiştir bu resimde; meleğin görünüşü, sanki bakışlarını dikmiş olduğu bir şeyden uzaklaşmak ister gibidir. Gözleri, ağız ve kanatları açılmıştır. Tarihin meleği de böyle gözükmelidir. Yüzünü geçmişe çevirmiştir. Bizim bir olaylar zinciri gördüğümüz noktada, o tek bir felaket görür, yıkıntıları birbiri üstüne yığıp, onun ayakları dibine fırlatılan bir felaket. Melek, büyük bir olasılıkla orada kalmak, ölüleri diriltmek, parçalanmış olanı yeniden bir araya getirmek ister. Ama cennetten esen bir fırtına kanatlarına dolanmıştır ve bu fırtına öylesine güçlüdür ki, melek artık kanatlarını kapayamaz. Fırtına onu sürekli olarak sırtını dönmüş olduğu geleceğe doğru sürükler; önündeki yıkıntı yığını ise göğe doğru yükselmektedir. Bizim ilerleme diye adlandırdığımız, işte bu fırtınadır."⁷¹

Walter Benjamin'in *Angelus Novus* alegorisi, tarihin ve ilerlemenin çelişkilerini ortaya koyarken, dijital çağda bu alegoriyi dijital sömürgecilik bağlamında yeniden düşünmek mümkündür. Benjamin'in meleği, geçmişin yıkıntılarına bakarken dijital çağda bu yıkıntılar, veri kümeleri, algoritmalar ve dijital izler haline gelir. Melek, geçmişin parçalanmış gerçekliğini onarmak isterken dijital sömürgecilik, bu gerçekliği daha da parçalara ayırır: Verilerin kimin elinde toplandığı, kimin tarihinin kaydedildiği ve kimin sesinin duyulduğu, güç ilişkileri tarafından belirlenir. Meleğin kanatlarına dolanan "cennetten esen fırtına", dijital çağda teknolojik ilerlemenin yarattığı kaçınılmaz bir güç haline gelir. Bu fırtına, meleği geleceğe doğru sürüklerken aynı şekilde geçmişin yıkıntılarını daha da karmaşık hale getirir. İlerleme, dijital sömürgeciliğin yarattığı eşitsizlikleri ve tahakkümü görmezden gelir. Benjamin'in meleği, bu bağlamda, dijital çağın tarihçisini temsil eder: Geçmişin yıkıntılarını onarmaya çalışırken teknolojik ilerlemenin yarattığı fırtınaya karşı direnir. Ancak bu fırtına, meleği sürekli olarak geleceğe doğru sürüklerken geçmişin adaletini sağlama çabasını da engeller. Dijital sömürgecilik, bu anlamda ilerlemenin karanlık yüzünü ortaya koyar ve tarihin meleğini, geçmişle gelecek arasında sıkışmış bir figür olarak bırakır. Walter Benjamin'in "şimdinin zamanı" kavramı,

⁷¹ Benjamin, *Pasajlar*, 42.

dijital çağda verinin ve geçmiş anlatılarının nasıl manipüle edildiğine dair güçlü bir eleştirel çerçeve sunar. Ancak bu çalışmada Benjamin'in tarih anlayışı, postkolonyal ve post-hümanist eleştirilerle kesiştiği ölçüde değerlidir. Dijital sömürgecilik, yalnızca verilerin değil, zamanın ve tarihin de nasıl kontrol altına alındığını göstermektedir.

Algoritmik Önyargılar ve Epistemolojik Hegemonya: Yapay Zekânın Görünmez Kolonyalizmi

Algoritmik önyargılar, verilerin toplanması, işlenmesi ve yorumlanması süreçlerinde ortaya çıkan sistematik yanlışlıkları ifade eder.⁷² Bu önyargılar, sadece teknik hataların ürünü olmayıp toplumsal normların, tarihsel iktidar yapılarının ve kültürel varsayımların dijital kodlara sızdığı birer sosyoteknik inşaya dönüşmüştür. Yüz tanıma teknolojilerinde görülen ayrımcılıklar, çoğu zaman algoritmaların egemen grupların veri setlerine dayandırılmasından kaynaklanır. Bu durum, dijital teknolojilerde bile farklılıkların sistematik olarak göz ardı edilmesine yol açar.⁷³ Epistemolojik hegemonyaysa bilgi üretiminin ve dağıtımının belirli bir iktidar yapısı tarafından kontrol edilmesini tanımlar.⁷⁴ Yapay zekânın egemen epistemolojilere dayanan veri setleriyle beslenmesi, farklı bilgi sistemlerini ve alternatif düşünce biçimlerini marjinalleştirir. Bu durum, Google arama algoritmalarının veya YouTube'un öneri sistemlerinin belirli düşünce kalıplarını yeniden üreterek bilgiye erişimi daraltmasında net bir şekilde görülür. Bilgi, nötr bir aktarım değil; aksine algoritmik filtrelerle şekillendirilen ideolojik bir aygıttır.⁷⁵

Yapay zekânın görünmez kolonyalizmi ise dijital teknolojilerin küresel düzeydeki sömürü ve kontrol mekanizmalarını gizlice yeniden üretmesiyle ilgilidir. Bu kolonyalizm, fiziksel sınırların ötesinde dijital kodlar ve algoritmalar aracılığıyla bireylerin düşünme, algılama ve karar verme süreçlerine nüfuz eder.⁷⁶ Meta'nın [Instagram, Facebook, Messenger WhatsApp, Oculus VR ve Threads] algoritmik düzeydeki veri politikaları ya da TikTok'un trend belirleme stratejileri, sadece tüketim alışkanlıklarını değil, bununla birlikte kültürel kimlikleri ve toplumsal normları da şekillendirir.⁷⁷ Algoritmik önyargılar, epistemolojik hegemonyanın dijital yüzü olarak ortaya çıkarken, yapay zekânın görünmez kolonyalizmi de bu ikili yapının küresel sömürü aygıtına

⁷² Nima Kordzadeh and Maryam Ghasemaghahi, "Algorithmic Bias: Review, Synthesis, and Future Research Directions," *European Journal of Information Systems* 31, no. 3 (2022): 388–409.

⁷³ Guy H. Walker et al., "Critical Essay: Sociotechnical Construction," *Construction Management and Economics* 42, no. 3 (2024): 251–265.

⁷⁴ Orion Noda, "Epistemic Hegemony: The Western Straitjacket and Post-Colonial Scars in Academic Publishing," *Revista Brasileira de Política Internacional* 63, no. 1 (2020): 1–14.

⁷⁵ Luca Serafini, "The Old-New Epistemology of Digital Journalism: How Algorithms and Filter Bubbles are (re) Creating Modern Metanarratives," *Humanities and Social Sciences Communications* 10, no. 1 (2023): 1–9.

⁷⁶ James Muldoon and Boxi A. Wu, "Artificial Intelligence in the Colonial Matrix of Power," *Philosophy & Technology* 36, no. 4 (2023): 1–24.

⁷⁷ Jing-Jing Li and Anne G. E. Collins, "An Algorithmic Account for How Humans Efficiently Learn, Transfer, and Compose Hierarchically Structured Decision Policies," *Cognition* 254 (2025): 1–19.

dönüşmesini sağlar.⁷⁸ Aynı minvalde teknolojiye salt bir aracı olarak bakmak yerine onun sosyolojik etkilerini sorgulamak, yeni bir dijital adalet paradigmasının inşası için kritik bir gerekliliktir.

Bu noktada, algoritmik önyargıların yalnızca teknik bir problem değil, benlik inşasını yeniden yapılandıran derin bir kültürel ve ontolojik dönüşüm biçimi olduğu açıkça vurgulanmalıdır. Zira yapay zekâ sistemlerinin toplumsal normları, etnik kimlikleri, dil ve kültür pratiklerini homojenleştirme eğilimi, bireyin kendini algılama biçimini doğrudan etkilemektedir. Bu süreç hem postkolonyal hem de post-hümanist kuramsal bağlamda özgül bir anlam kazanır. Postkolonyalizm açısından algoritmaların Batı merkezli veri setleri üzerinden eğitilmesi, “öteki”nin kimliğinin ya görünmezleştirilmesine ya da egemen epistemolojinin sınırları içinde yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, dijital mecralarda yeniden üretilen benlik, kolonyal bilgi yapılarının güncellenmiş bir türevi olarak ortaya çıkmaktadır.

Post-hümanist açıdan bakıldığında ise algoritmik süreçler bireyi yalnızca temsil etmekle kalmaz; onun kimliğini, seçimlerini ve toplumsal ilişkilerini önceden belirlenmiş veri kümeleri üzerinden kurgulayan bir makineleşmiş özne formu yaratır. Burada benlik, sabit ve tutarlı bir yapı olmaktan çıkmakta; sürekli değişen algoritmik geri bildirimler doğrultusunda yeniden şekillenen akışkan bir kimliğe dönüşmektedir. Bu yönüyle yapay zekâ, insanın kendi üzerindeki tasarruf hakkını aşındırarak, benliği sayısallaşmış bir kolonileşme nesnesi hâline getirir. Algoritmik önyargılar, bahsedilen çerçevede yalnızca ayrımcı sonuçlar üretmekle kalmaz, dijital ortamda inşa edilen özne tipini şekillendiren bir iktidar mekanizması olarak da işler. Bu nedenle algoritmaların görünmez kolonyalizmi, yalnızca bilgiye erişimi düzenlemez, benliğin dijital tasarımını da kontrol eden yeni bir epistemik tahakküm biçimi olarak değerlendirilmelidir.

Veri Kolonyalizmi: Dijital Platformlarda Kimlik İnşası ve Kültürel Tahakküm

Yapay zekânın toplumsal, ekonomik ve etik etkileri üzerine yapılan çalışmalar, özellikle “görünmez kolonyalizm” veya “dijital kolonyalizm” kavramları altında incelenmektedir. Bu kavram, yapay zekâ teknolojilerinin gelişmiş ülkeler tarafından gelişmekte olan ülkeler üzerinde kurduğu ekonomik, kültürel ve teknolojik hegemonyayı ifade eder.⁷⁹ Michael Kwet “Digital colonialism: US empire and the new imperialism in the Global South” makalesinde; Amerika Birleşik Devletleri’nin dijital teknoloji yoluyla Küresel Güney’de sömürgeciliği nasıl yeniden inşa ettiğine dair kavramsal bir çerçeve sunmuştur. Güney Afrika örneği üzerinden ABD merkezli çok uluslu şirketlerin dijital ekosistemin yazılım, donanım ve ağ bağlantısı düzeylerinde emperyal kontrol sağladığı ileri sürülmektedir. Bu tekel gücü, kira ve gözetim yoluyla kaynak sömürsüne dayalı ekonomik tahakküm yaratmaktadır.⁸⁰ Dijital ekosistemi kontrol eden Büyük Teknoloji şirketleri, bilgisayar aracılı deneyimler üzerinden siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda doğrudan güç sahibi olmaktadır.

⁷⁸ Alexander I. Stigl, *The digital coloniality of power: Epistemic disobedience in the social sciences and the legitimacy of the digital age* (London: Lexington Books, 2015), 1-5.

⁷⁹ Michael Kwet, “Digital Colonialism: US Empire and the New Imperialism in the Global South,” *Race & Class* 60, no. 4 (2019): 3-26.

⁸⁰ Kwet, “Digital colonialism,” 3.

Gözetim kapitalizminin merkezi olan Büyük Veri, mahremiyeti ihlal ederek ekonomik gücü ABD şirketlerinin elinde yoğunlaştırmaktadır. Küresel Kuzey istihbarat teşkilatları, kendi şirketleriyle iş birliği yaparak Küresel Güney’de kitlesel ve hedefli gözetimi artırmaktadır. Bu durum, emperyal devlet gözetimini daha da pekiştirmektedir. ABD elitleri, dijital dünyanın kendi iktidar sınıfı anlayışlarına göre şekillenmesi gerektiğine toplumu ikna etmektedir. Bu süreç, teknoloji hegemonyasının temelini atmaktadır. Dijital imparatorluğun hızla ilerleyen sınırlarına karşı, teknolojiyi merkezileştiretilerek kontrolü doğrudan halkın eline veren farklı bir ekosistem önerisinde bulunulabilir.⁸¹ Gelişmekte olan ülkeler, yapay zekâ sistemlerini besleyen verilerin kaynağı haline gelirken bu verilerin işlenmesi ve kâr elde edilmesi genellikle gelişmiş ülkelerdeki şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir. Örneğin Afrika kıtası, yapay zekâ sistemleri için önemli bir veri kaynağıdır, ancak bu verilerin %90’ı Afrika dışındaki şirketler tarafından kontrol edilmektedir.⁸² Yapay zekâ ve otomasyon, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki düşük vasıflı işgücünü olumsuz etkilemektedir. Dünya Bankası’na göre, otomasyon nedeniyle 2030 yılına kadar Afrika’da 20 milyon kişi işsiz kalma riskiyle karşı karşıyadır.⁸³

Gelişmekte olan ülkeler, yapay zekâ teknolojilerine erişimde büyük bir eşitsizlikle karşı karşıyadır. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) verilerine göre, 2020’de yapay zekâ ile ilgili patent başvurularının %70’inden fazlası Çin, ABD ve Japonya tarafından yapılmıştır.⁸⁴ Yapay zekâ sistemlerinin eğitimi ve kullanımı, büyük miktarda enerji tüketimine neden olmaktadır. Bu durum, enerji kaynakları sınırlı olan gelişmekte olan ülkelerde ek bir yük oluşturmaktadır. Bir yapay zekâ modelinin eğitimi, ortalama bir arabanın ömrü boyunca tükettiği enerjinin 5 katını tüketebilir.⁸⁵ Yapay zekâ teknolojilerine erişim, eğitimde de büyük bir eşitsizliğe neden olmaktadır. UNESCO’ya göre, Afrika’daki okulların sadece %10’u yapay zekâ tabanlı eğitim araçlarına erişebilmektedir.⁸⁶ Yapay zekâ sistemleri, özellikle gelişmekte olan ülkelerde etik sorunlara neden olmaktadır. Bu sistemler, yerel kültürleri ve değerleri göz ardı edebilmekte ve önyargıları pekiştirebilmektedir. MIT Technology Review tarafından yapılan bir araştırmaya göre, yapay zekâ sistemlerinin %60’ından fazlası Batı merkezli veri setleri kullanılarak eğitilmektedir.⁸⁷ Yapay zekânın “görünmez kolonyalizmi”, gelişmekte olan ülkelerin teknolojik, ekonomik ve kültürel bağımsızlığını tehdit eden ciddi bir sorundur. Bu sorunun çözümü için uluslararası iş birliği, adil teknoloji transferi ve yerel kapasitelerin güçlendirilmesi gerekmektedir.

⁸¹ Kwet, “Digital colonialism”, 26.

⁸² UNCTAD, *Digital Economy Report 2021: Cross-Border Data Flows and Development* (New York: United Nations, 2021), 1–4.

⁸³ World Bank, *The Future of Work in Africa: Harnessing the Potential of Digital Technologies for All* (Washington, DC: World Bank, 2020), 15–21.

⁸⁴ WIPO, *Technology Trends 2021: Artificial Intelligence* (World Intellectual Property Organization, 2021), 10–15.

⁸⁵ Emma Strubell, Ananya Ganesh, and Andrew McCallum, “Energy and Policy Considerations for Deep Learning in NLP” *arXiv* (preprint arXiv:1906.02243, 2019), 1–12.

⁸⁶ UNESCO, *Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development* (Unesco, 2022), 4–6.

⁸⁷ MIT Technology Review, *The Global AI Divide: How the West is Dominating the Future of AI*. (MIT TR. 2021), 1–18.

Dijital platformlar, bireylerin kimliklerini inşa ettikleri ve ifade ettikleri yeni bir alan haline gelmiştir.⁸⁸ Ancak bu süreç, bireylerin özgür iradelerinden ziyade platformların algoritmik yapıları ve küresel kültürel normları tarafından şekillendirilmektedir. Özellikle sosyal medya platformları, kullanıcıların davranışlarını belirli kalıplara yönlendirerek, Batı merkezli bir estetik ve yaşam tarzını dayatabilmektedir. Facebook ile Instagram gibi platformlarda “ideal beden” algısı, Batılı güzellik standartları üzerinden kurgulanmakta ve bu durum, farklı kültürlerdeki bireylerin kendi kimliklerini bu standartlara uydurma çabasına yol açmaktadır. Bu durum, yerel kültürlerin erozyona uğramasına ve küresel bir kültürel homojenleşmeye neden olmaktadır.⁸⁹

Dijital platformların kültürel tahakkümü, yalnızca bireysel kimlikler üzerinde değil, toplumsal değerler ve normlar üzerinde de etkili olmaktadır.⁹⁰ Örneğin, Netflix gibi küresel dijital içerik platformları, yerel hikâyeleri evrensel bir formata uyarlarken, bu hikâyelerin özgünlüğünü kaybetmesine ve Batılı anlatı yapılarına uygun hale getirilmesine neden olmaktadır. Hindistan’da üretilen bir dizinin karakterleri ve olay örgüsü, Batılı izleyicilerin beklentilerine göre şekillendirildiğinde yerel kültürel öğeler ikinci plana atılmakta ve bu durum, kültürel bir erimeye yol açmaktadır. Bu süreç, dijital platformların küresel kültür endüstrisinin bir parçası haline geldiğini ve yerel kültürler üzerinde bir tahakküm kurduğunu göstermektedir.⁹¹ Dijital platformlarda kimlik inşası, bireylerin özgür iradelerinden ziyade platformların ekonomik ve kültürel çıkarları doğrultusunda şekillenmektedir. Bu durum, özellikle gelişmekte olan ülkelerde kültürel bir tahakküm yaratmakta ve yerel kimliklerin küresel normlara uyum sağlamasına neden olmaktadır. Bu sürecin dengelenmesi için yerel kültürlerin dijital platformlarda daha fazla temsil edilmesi ve kullanıcıların platformların algoritmik yapıları hakkında bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde dijital dünya, kültürel çeşitliliği tehdit eden bir tahakküm aracına dönüşmeye devam edecektir.

Post-Hümanist Dönemde Denetim Rejimleri: Beden ve Zihin Tutsaklığı

Bu bölümde ele alınacak olan denetim rejimleri ve dijital gözetim biçimleri, yalnızca bireyin bedensel ve zihinsel alanlarını hedefleyen teknik araçlar değil, aynı kapsamda dijital sömürgeciliğin post-hümanist formasyonları bağlamında değerlendirilmelidir. Dolayısıyla bu tartışma, algoritmik önyargıların şekillendirdiği benlik dönüşümleriyle doğrudan bağlantılıdır ve dijital sömürgeciliğin insan ötesi beden politikalarına nasıl sirayet ettiğini ortaya koyar. Jean-Jacques Rousseau’nun bilinen sözüdür; “insan hür doğar ama her yerde zincire vurulmuştur.”⁹²

⁸⁸ Rob Cover, *Digital identities: Creating and communicating the online self* (New York: Academic Press, 2015), 16.

⁸⁹ Shyngle K. Balogun and Ezekiel Aruoture, “Cultural Homogenization vs. Cultural Diversity: Social Media’s Double-Edged Sword in the Age of Globalization,” *African Journal of Social and Behavioural Sciences* 14, no. 4 (2024): 1491–1512.

⁹⁰ Antonio A. Casilli, “Global Digital Culture; Digital Labor Studies Go Global: Toward a Digital Decolonial Turn,” *International Journal of Communication* 11 (2017): 3934–3954.

⁹¹ Priya Raghavan, *Family, Politics and Popular Television: An Ethnographic Study of Viewing an Indian Serial Melodrama* (PhD diss., Victoria University, 2008), 7–10.

⁹² Hicran Tülüce, *Jean-Jacques Rousseau-İnsan Özgür Doğmuştur Ama Her Yerde Zincire Vurulmuştur*

Post-hümanist dönem, insanın beden ve zihin sınırlarını aşan teknolojik gelişmelerle birlikte yeni bir denetim rejimini de beraberinde getirdi.⁹³ Bu rejim, artık sadece panoptikonun⁹⁴ soğuk duvarlarıyla değil, algoritmaların görünmez ağlarıyla işlemektedir. Bedenler, biyometrik verilerle sürekli izlenirken zihinler ise dijital platformların manipülatif içerikleriyle şekillendirilmektedir. Walter Benjamin'in dediği gibi, "her kültürel ilerleme, aynı zamanda bir barbarlık tarihidir."⁹⁵ Bugün, insanın teknolojiyle bütünleşmesi, özgürleşme vaadiyle başlayıp yeni bir tutsaklık biçimine evrilmektedir. Biyopolitikanın yerini artık "dijitopolitika" almış; bedenler ve zihinler, veri akışlarının sonsuz döngüsüne hapsolmaya başlamıştır.⁹⁶

Yeni denetim rejimi, "dijital ikizler" kavramı üzerinden işlemektedir. Her birey, sanal dünyada bir veri yığınına indirgenip alışveriş alışkanlıkları, sosyal etkileşimler, hatta duygusal tepkiler, sürekli kayıt altına alınmaktadır. Benjamin'in "aura"sı, burada yok olmuştur; insan, kendine özgü olanı kaybederek, algoritmaların öngördüğü bir profile dönüşmüştür.⁹⁷ Sosyal medya platformları, kullanıcıların zaafalarını manipüle ederek onları sürekli bir tüketim çarkında tutmaktadır. Bu durum, yeni bir dijital determinizm biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Özgür irade ise giderek algoritmaların tahakkümü altına girmektedir. Bedenler ise artık sadece biyolojik varlıklar değil, teknolojik birer proje haline gelmiştir. Biyoteknoloji ve yapay zekâ, insan bedenini "yükseltme" vaadiyle onu bir denetim nesnesine dönüştürebilir. Örneğin, giyilebilir teknolojiler, sağlık verilerini sürekli izleyerek bireyleri "kendi iyilikleri" adına disipline etmektedirler. Benjamin'in "teknikğin olanakları"⁹⁸ dediği şey, burada bir tahakküm aracına dönüşmektedir. Beden, artık bir "açık kaynak" gibi işleyerek her veri, bir denetim mekanizmasına dönüşmektedir. Post-hümanist dönem, insanı özgürleştirme iddiasıyla başlayan bir sürecin, yeni bir tutsaklık biçimine dönüştüğü bir çağı temsil etmektedir. Benjamin'in "tarih meleşti"⁹⁹ metaforu, burada yeniden canlanmaktadır: İlerleme, bir enkaz

(İstanbul: Destek Publishing and Media Group, 2021), 1-9.

⁹³ Thomas Østerlie and Eric Monteiro, "Digital Sand: The Becoming of Digital Representations," *Information and Organization* 30, no. 1 (2020): 100275, 1-15.

⁹⁴ Panoptikon kavramı, 18. yüzyılda İngiliz filozof *Jeremy Bentham* tarafından ortaya atılmıştır. Bentham, bu kavramı, mahkûmların gözetim altında tutulduğu ve denetleyicinin her an izleyip izleyemeyeceğinin bilinmediği bir hapisane modeli olarak tasarlamıştır. Fransız düşünür Michel Foucault ise *Disiplin ve Ceza* adlı eserinde panoptikonu modern toplumlarda iktidar ile gözetim mekanizmalarını açıklamak için kullanmıştır. Dijital çağda panoptikon kavramı, bireylerin sürekli izlenebileceği sosyal medya, büyük veri ve gözetim teknolojileriyle yeniden yorumlanmaktadır. Artık fiziksel bir yapı yerine, dijital ağlar ve algoritmalar aracılığıyla görünmez bir gözetim ağı kurulmaktadır. Bu durum, bireylerin davranışlarını sürekli bir denetim altında oldukları hissiyle şekillendirmelerine neden olur.

⁹⁵ Esther Leslie, "Benjamin gegen den Staat," in *Walter Benjamin Politisches Denken* (Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2016), 111-132.

⁹⁶ Benjamin R. Barber, "The Uncertainty of Digital Politics," *Harvard International Review* 23, no. 1 (2001): 42-47.

⁹⁷ Andrew Benjamin, "The Decline of Art: Benjamin's Aura," *Oxford Art Journal* 9, no. 2 (1986): 30-35.

⁹⁸ Walter Benjamin, "The Work of Art in the Age of Its Technological Reproducibility," in *Philosophers on Film from Bergson to Badiou: A Critical Reader* (New York: Columbia University Press, 2019), 44-79.

⁹⁹ Susan Handelman, "Walter Benjamin and the Angel of History," *CrossCurrents* 41, no. 3 (1991): 344-352.

yığına dönüşmüştür. Bedenler ve zihinler, dijital denetim rejimlerinin tutsakları haline gelirken insanın özgürleşme umudu, yeni bir direniş biçimini gerektirmektedir. Bu direniş, ancak teknolojinin tahakkümünü reddeden, insanı yeniden merkeze alan bir perspektifle mümkün olabilir. Tartışılan dijital denetim rejimleri, yalnızca teknolojik bir gözetim sorunu belirtmez; postkolonyal epistemolojilerin dijital bedenler ve zihinsel formlar üzerinden nasıl yeniden üretildiğini de göstermektedir. Böylece bu yapı, algoritmik önyargılarla inşa edilen benlik biçimlerinin bir devamı olarak okunmalı ve dijital sömürgeciliğin post-hümanist denetim ağlarıyla nasıl kurumsallaştığını ortaya koyan bir tematik derinlik olarak değerlendirilmelidir.

Dijital Sömürgeciliğe Karşı Direniş: Eleştirel Bilincin İnşası ve Alternatif Epistemolojiler

Dijital sömürgecilik, küresel kapitalizmin yeni bir evresi olarak, veri, teknoloji ve bilgi üzerinden kurulan bir tahakküm biçimini ifade eder. Bu süreç, gelişmiş ülkelerin ve teknoloji devlerinin, gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarını ve kültürel miraslarını sömürmesine dayanır. Frantz Fanon'un sömürgecilik analizlerinden ilhamla dijital sömürgecilik de "öteki"nin kimliğini ve bilgisini yok sayarak onu küresel piyasanın pasif bir tüketicisine dönüştürür. Bu durum, yalnızca ekonomik bir eşitsizlik göstermez, aynı düzlemde epistemolojik bir şiddet biçimidir. Dijital sömürgeciliğe karşı direniş, öncelikle eleştirel bir bilincin inşasıyla başlamalıdır. Paulo Freire'nin "ezilenlerin pedagojisi"¹⁰⁰ bu bağlamda önemli bir referans noktasıdır; bilinçlenme, tahakkümün görünmez mekanizmalarını ortaya çıkarmak ve onlara karşı mücadele etmek için temel bir adımdır.

Eleştirel bilincin inşası, dijital sömürgeciliğin dayattığı tek taraflı bilgi akışını sorgulamayı gerektirir. Bu süreç, alternatif epistemolojilerin keşfedilmesi ve güçlendirilmesiyle mümkündür. Boaventura de Sousa Santos'un "epistemolojik çoğulculuk" kavramı, burada önemli bir çerçeve sunar.¹⁰¹ Santos, Batı merkezli bilgi sistemlerinin dışında kalan yerel ve geleneksel bilgi biçimlerinin değerini vurgular. Örneğin, Afrika'daki *Ubuntu felsefesi* veya Latin Amerika'daki yerli halkların doğayla kurduğu ilişki, dijital sömürgeciliğin dayattığı tüketim odaklı yaşam tarzına karşı radikal bir alternatif sunar. Bu epistemolojiler, insanı doğayla ve toplumla uyum içinde var olmaya davet ederken dijital tahakkümün bireyciliğine karşı kolektif bir direniş imkânı yaratır.

Dijital sömürgeciliğe karşı direniş, çoğunlukla teknolojinin demokratikleştirilmesini ve yerel inisiyatiflerin güçlendirilmesini gerektirir. Manuel Castells'in "ağ toplumu"¹⁰² kavramı, bu bağlamda hem bir tehdidi hem de bir fırsatı işaret eder. Dijital teknolojiler, küresel kapitalizmin tahakküm aracı olabildiği gibi, yerel toplulukların özgürleşme aracı da olabilir. Örneğin, açık kaynak yazılımlar ve yerel veri kooperatifleri, bireylerin kendi verileri üzerinde kontrol sahibi olmalarını sağlayabilir. Bu tür inisiyatifler, dijital sömürgeciliğin merkeziyetçi yapısını kırarak,

¹⁰⁰ Paulo Freire, *Pedagogy of the Oppressed (Revised)* (New York: Continuum, 1996), 357–358.

¹⁰¹ Alexander D. Barder, "Global Cognitive Justice: Epistemological Pluralism and the Post-Colonial Critique in International Relations," *International Studies Review* 16, no. 4 (2014): 653–654.

¹⁰² Felix Stalder, *Manuel Castells: The theory of the network society* (Cambridge: Polity, 2006), 169.

teknolojinin adil ve eşitlikçi bir şekilde dağıtılmasına katkıda bulunur. Dijital sömürgeciliğe karşı direniş, eleştirel bir bilinç inşası ve alternatif epistemolojilerin güçlendirilmesiyle mümkündür. Bu süreç, yalnızca teknolojik bir mücadele olmasının dışında kültürel ve epistemolojik bir özgürleşme projesidir. Dijital tahakkümün dayattığı tek taraflı bilgi akışına karşı, yerel bilgi biçimlerinin ve kolektif direniş pratiklerinin önemi büyüktür. Bu bağlamda dijital sömürgeciliğe karşı mücadele, insanlığın özgürleşme umudunu yeniden canlandıran bir proje olarak değerlendirilmelidir. Yapılan mücadele, teknolojinin insanlığın hizmetinde olduğu, adil ve eşitlikçi bir dijital dünyanın inşasına kapı aralayabilir.

Sonuç ve Tartışma

Post-hümanizm ile transhümanizm arasındaki ayrım, teknolojik araçların kullanımından ziyade, bu araçların insan anlayışını nasıl dönüştürdüğüyle ilgilidir. Transhümanizm, insanın fiziksel ve zihinsel kapasitesini artırmayı hedefleyen bir ilerlemeci projedir; bu yönüyle modernitenin rasyonalist ve bireyci mirasını sürdürür. Post-hümanizm ise insanı merkezden çıkararak onu ağsal ilişkiler içinde konumlandırır; insanı doğa, teknoloji ve diğer türlerle birlikte düşünür. Rosi Braidotti'nin etik temelli post-hümanizm anlayışı, transhümanizmin ilerlemeci ve antropomerkezci yönüne güçlü bir eleştiri getirmiştir. Donna Haraway'in siborg metaforu da insanın sabit bir özne olmadığını, sürekli dönüşen bir varlık olduğunu savunmaktadır. Post-hümanizm, transhümanizmin aksine, insanın üstünlüğüne bakmaz, kırılganlığını ve çoklu öznelliklerini vurgular. Dolayısıyla makalede, transhümanist bir ilerleme projesi yerine; post-hümanist bir eleştiri zemini üzerinden dijital sömürgecilik tartışılmıştır.

Bu makale, dijital çağda yapay zekâ sistemlerinin ve büyük veri altyapılarının, Batı merkezli epistemolojik yapılarla nasıl iç içe geçerek yeni bir kolonyal rejim inşa ettiğini çözümlemektedir. Başka bir açıdan ise Postkolonyal teori ile post-hümanist düşünceyi kesişimsel bir çerçevede buluşturularak yapılan izlekte, dijital sömürgeciliği sadece teknik ya da ekonomik bir olgu olarak konumlandırmadan; benliğin, bilginin ve toplumsal ilişkilerin yeniden üretildiği çok boyutlu bir tahakküm biçimi olarak ele almıştır. Bu bağlamda makalenin özgün katkısı, dijital sömürgeciliği hem postkolonyal hem de post-hümanist eleştiri hattında yerleştirerek, özellikle algoritmik önyargılar, veri sömürüsü ve kimlik inşası üzerinden gelişen yeni denetim biçimlerini teorik düzeyde analiz etmesidir. Literatürde sıklıkla ayrı ayrı ele alınan bu iki kuramsal yaklaşım, burada ilk kez yapay zekâ temelli dijital denetim sistemlerinin eleştirisinde bütüncül bir açıklama çerçevesi olarak bir araya getirilmiştir.

Makalede ele alınan dijital sömürgecilik, üç ana eksenle yapılandırılmıştır;

- (i) *Epistemolojik tahakküm*: Veri setleri ve algoritmalar aracılığıyla Batılı bilgi biçimlerinin evrenselleştirilmesi ve yerel bilgilerin marjinalleştirilmesi,
- (ii) *Benliğin yeniden kodlanması*: Algoritmik yönlendirmeler yoluyla bireyin kimlik inşasının ve özneleşme sürecinin dijital kolonileşme nesnesine dönüşmesi,
- (iii) *Denetim ve gözetim rejimleri*: Zihin ve bedenin veri akışları aracılığıyla görünmez prangalarla kuşatılmasıdır.

Yapay zekâ sistemleri ve büyük veri, yalnızca nötr teknolojik araçlar değildir; aksine dijital platformlar aracılığıyla kimlikleri şekillendiren ve toplumsal ilişkileri yeniden kuran yeni

kolonyal aygıtlar olarak işlev görmektedir. Bu nedenle, yeni teknolojilere yönelik eleştiriyi sadece etik ya da hukukî sınırlar içinde değil, epistemolojik ve ontolojik bir düzlemde yürütmek gerekmektedir. Post-hümanist çağın “özgürleşme” vaadi, algoritmik yapıların ve veri tahakkümünün gölgesinde, zihinleri zincirleyen yeni bir dijital esaret rejimine dönüşmektedir.

Makale, dijital sömürgeciliğin yalnızca mevcut adaletsizlikleri değil, gelecekteki insanlık tahayyülünü de şekillendirdiğini iddia etmektedir. Bu bağlamda, teknolojik ilerlemeye karşı eleştirel bir bilinç geliştirmek ve alternatif epistemolojileri (örneğin yerli bilgi sistemlerini, kolektif dijital direniş pratiklerini) güçlendirmek, yalnızca kültürel bir mücadele sağlamaz, ontolojik bir karşı duruş niteliği taşımaktadır. Çalışmanın teorik ve kavramsal düzeyde sunduğu yaklaşım, dijital sömürgeciliğin daha geniş bir sosyolojik yeniden değerlendirilmesi için bir başlangıç olarak görülmelidir. Gelecek çalışmalar, dijital tahakkümün farklı coğrafyalardaki somut tezahürlerini, direniş pratiklerini ve alternatif bilgi altyapılarını araştırarak bu tartışmayı daha da derinleştirebilir.

Yapay zekâ çağında kolonyal kimliğin post-hümanist bağlamda nasıl yeniden üretildiğini ve dijital sömürgeciliğin işleyiş mekanizmalarını inceleyerek teknolojinin günümüzdeki tahakküm biçimlerine ışık tutmak amaçlanmıştır. Walter Benjamin’in “şimdiki zamanın tarihi” perspektifinden hareketle dijital sömürgeciliğin geçmişin kolonyal pratiklerini nasıl yeniden ürettiği analiz edilmiştir. Bulgular, yapay zekâ sistemlerinin Batı merkezli epistemolojilerle inşa edildiğini ve bu sistemlerin sömürgeci güç ilişkilerini dijital alanda sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Algoritmik önyargılar, veri madenciliği ve kültürel tahakküm pratikleri, dijital sömürgeciliğin temel araçları olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, teknolojinin tarafsız bir araç olmadığını, aksine iktidar ilişkilerinin bir uzantısı olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın bulguları, dijital sömürgeciliğin yalnızca ekonomik bir sömürü biçimi meydana getirmediğini, aynı zamanda epistemolojik bir tahakküm mekanizması olduğunu da ortaya koymaktadır. Yapay zekâ sistemleri, Batılı bilgi sistemlerini evrenselleştirerek, yerel ve geleneksel bilgi biçimlerini marjinalleştirmekte ve böylece kültürel homojenleşmeyi derinleştirmektedir. Bu süreç, Boaventura de Sousa Santos’un “epistemolojik çoğulculuk” kavramına atıfla, alternatif bilgi sistemlerinin yok sayılmasına ve dijital alanda yeni bir epistemolojik hegemonyanın kurulmasına yol açmaktadır. Dijital sömürgecilik, bu anlamda, geçmişin fiziksel kolonyalizminin dijital bir uzantısı olarak işlev görmektedir.

Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, dijital sömürgeciliğin beden ve zihin üzerinde kurduğu yeni denetim rejimlerine işaret etmektedir. Post-hümanist çağda bedenler, biyoteknolojik müdahalelerle dönüştürülürken, zihinler ise algoritmik yönlendirmelerle kontrol altına alınmaktadır. Bu durum, Michel Foucault’nun *biyopolitika* kavramını dijital alana taşımakta ve “dijitopolitika” olarak adlandırılabilir yeni bir tahakküm biçimini ortaya çıkarmaktadır. Dijital sömürgecilik, bu bağlamda, bedenlerin ve zihinlerin sömürgeleştirilmesi yoluyla yeni bir iktidar rejimi inşa etmektedir.

Bu çalışmanın hipotezi, dijital sömürgeciliğin yapay zekâ/algoritmik sistemler aracılığıyla kolonyal kimliği yeniden ürettiği ve bu sürecin post-hümanist bir bağlamda işlediği yönündedir. Elde edilen bulgular, bu hipotezin geçerliliğini desteklemektedir. Ancak, dijital sömürgeciliğe karşı direniş imkânlarının da mevcut olduğu unutulmamalıdır. Eleştirel bir bilinç inşası,

açık kaynak teknolojilerin yaygınlaştırılması ve yerel bilgi sistemlerinin güçlendirilmesi, bu direnişin temel unsurları olarak öne çıkmaktadır. ChatGPT ve DeepSeek gibi yapay zekâ modelleri, günümüzde teknolojik ilerlemenin sembolleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu modeller, yalnızca teknik birer araç olmanın ötesinde, toplumsal ilişkileri, bilgi üretim süreçlerini ve kültürel dinamikleri derinden etkileyen sosyolojik birer olgu haline gelmiştir. Bu modeller, insan dilini anlama ve üretme kapasiteleriyle, bilginin demokratikleşmesi vaadini taşıırken, aynı zamanda bilgi üzerinde yeni bir iktidar mücadelesinin de kapısını aralamaktadır. Manuel Castells'in "ağ toplumu" kavramı bağlamında, yapay zekâ sistemleri, bilginin küresel ölçekte dolaşımını hızlandırmakta, ancak bu süreçte bilginin kimler tarafından kontrol edildiği ve nasıl yönlendirildiği gibi kritik soruları da beraberinde getirmektedir.

Yapay zekâ modelleri, toplumsal eşitsizliklerin dijital alanda yeniden üretilmesine de katkıda bulunmaktadır. ChatGPT ve DeepSeek gibi sistemler, büyük ölçüde Batılı veri setleri üzerinden eğitildiği için, Batı merkezli bir epistemolojik hegemonyayı pekiştirmektedir. Ayrıca, YZ modellerin eğitim süreçlerinde kullanılan verilerin çoğunlukla belirli bir sosyo-ekonomik sınıfın ürettiği içeriklerden oluşması, toplumsal sınıflar arasındaki bilgi eşitsizliğini derinleştirmektedir. Bu bağlamda yapay zekâ sistemleri, dijital sömürgeciliğin bir aracı haline gelmekte ve bilginin adil dağılımı önünde yeni engeller oluşturmaktadır. Diğer yandan, ChatGPT [ABD, kapalı kaynak] ve DeepSeek [Çin, açık kaynak] gibi modeller, toplumsal etkileşim biçimlerini de dönüştürmektedir. Bu sistemler, insanların günlük yaşamlarında bilgiye erişim, iletişim kurma ve karar alma süreçlerinde giderek daha fazla yer edinmektedir. Ancak bu durum, Zygmunt Bauman'ın "akışkan modernite" kavramı bağlamında, insan ilişkilerinin yüzeyselleşmesine ve otantik iletişimin yerini algoritmik etkileşimlere bırakmasına neden olmaktadır. Yapay zekâ destekli sohbet botları, insanların duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kullanıldığında, gerçek insan etkileşimlerinin yerini alarak, toplumsal bağların zayıflamasına yol açabilmektedir. Bu durum, teknolojinin toplumsal yaşamı kolaylaştırırken, aynı zamanda yalnızlaşmayı da artırabileceğine işaret etmektedir.

ChatGPT ve DeepSeek gibi yapay zekâ modelleri, teknolojik ilerlemenin toplumsal yaşam üzerindeki çift yönlü etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu sistemler, bir yandan bilgiye erişimi kolaylaştırırken, diğer yandan bilgi üzerinde yeni bir iktidar mücadelesini tetiklemekte ve toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Ayrıca, insan ilişkilerini dönüştürerek, yalnızlaşma ve yabancılaşma gibi olguları artırabilmektedir. Bu nedenle, söz konusu teknolojilerin toplumsal etkilerinin daha kapsamlı analiz edilmesi ve bu süreçte adil, şeffaf, demokratik bir yaklaşımın benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Teknolojinin toplumsal fayda sağlaması, ancak bu tür eleştirel ve kapsayıcı bir perspektifle mümkün olacaktır. Nihai olarak, bu çalışma, dijital sömürgeciliğin yapay zekâ çağındaki tezahürlerini analiz ederek, teknolojinin tahakküm biçimlerine dair eleştirel bir perspektif sunmayı amaçlamıştır.

Dijital sömürgeciliğe karşı mücadele, yalnızca teknolojik değil, daha çok epistemolojik ve kültürel bir özgürleşme projesi olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, gelecek çalışmaların, dijital sömürgeciliğe karşı alternatif stratejiler üzerine odaklanması ve yerel bilgi sistemlerinin dijital alanda nasıl güçlendirilebileceğine dair somut öneriler geliştirmesi önerilmektedir. Dijital sömürgeciliğin aşılması, ancak bu tür kolektif ve eleştirel çabaların bir araya gelmesiyle

mümkün olacaktır. Günümüzde bedenler özgürleşmiş, zihinler algoritmalara esir olmuştur; post-hümanizm, yeni bir tutsaklığın adıdır. Yapay zekâ, Batı'nın epistemolojik hegemonyasını dijital dünyaya taşıyan bir köprü vazifesi görmektedir. Veri madenciligi, modern çağın yeni sömürgecilik biçimi olup; madenler toprak altında değil, insan zihnindedir. Algoritmalar, görünmez efendiler gibi özgür iradeyi yönlendiren, ancak kendisi asla görünmeyen bir iktidar kurmaktadır. Post-hümanizm, insanı teknolojiyle bütünleştirirken, insanlığından koparan bir paradokstur. Yapay zekâ, geçmişin kolonyal pratiklerini dijital bir maskeyle yeniden sahnelemektedir. Veri kolonyalizmi, insanı bir tüketiciye indirgeyen, düşüncelerini bile metalaştıran bir sistemdir. Post-hümanist çağda, bedenler özgürleşirken, zihinler algoritmaların labirentinde kaybolmaktadır. Dijital sömürgecilik, bilginin özgürleşmesini vaat eder; ancak bilgiyi kontrol edenlerin sayısını azaltır. Post-hümanizm, insanı aşma iddiasıyla başlar; ancak insanı kendine yabancılaştırarak son bulabilir. Teknolojik ilerleme, insanı özünden uzaklaştırarak, yeni bir varoluş krizi yaratmaktadır. Dijital dünyanın içinde hızla kaybolmaktan kurtulmak için ekrana değil, içimize bakmayı denemeliyiz. Ne olursa olsun insan anı yaşar. Aslında “an” dijital platformlarda tükenecek kadar çok ve uzun değildir. “Ars longa vita brevis.” Bu bağlamda post-hümanist çağın en büyük paradokslarından biri açığa çıkmaktadır: Teknoloji özgürleştirme vaadiyle hareket ederken bireyleri görünmez dijital prangalara mahkûm etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alamgir, Hashmi. *The Commonwealth, Comparative Literature and the World: Two Lectures*. Islamabad: Gulmohar, 1998.
- Alatas, Syed Hussein. *The Myth of the Lazy Native*. London: Routledge, 2013.
- Amato, Joseph A., and Joseph Anthony Amato. *Dust: A History of the Small and the Invisible*. Berkeley: University of California Press, 2001.
- Amin, Samir. *L'eurocentrisme: Critique d'une idéologie*. Paris: Anthropos Economica, 1988.
- Anderson, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. New York: Verso, 1983.
- Arora, A., M. Barrett, E. Lee, E. Oborn, and K. Prince. “Risk and the Future of AI: Algorithmic Bias, Data Colonialism, and Marginalization.” *Information and Organization* 33, no. 3 (September 2023): 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.infoandorg.2023.1>.
- Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin. *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*. New York: Routledge, 2000.
- Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin. *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*. New York: Taylor & Francis Group, 1989.
- Badmington, Neil. *Posthumanism*. London: Bloomsbury Publishing, 2000.
- Balogun, Shyngle K., and Ezekiel Aruoture. “Cultural Homogenization vs. Cultural Diversity: Social Media's Double-Edged Sword in the Age of Globalization.” *African Journal of Social and Behavioural Sciences* 14, no. 4 (2024): 1491–1512.
- Barber, Benjamin R. “The Uncertainty of Digital Politics.” *Harvard International Review* 23, no. 1 (2001): 42–47.

- Barder, Alexander D. "Global Cognitive Justice: Epistemological Pluralism and the Post-Colonial Critique in International Relations." *International Studies Review* 16, no. 4 (2014): 653–654.
- Barnett, Michael, and Thomas G. Weiss. "A Brief History of the Present." In *Humanitarianism in Question: Politics, Power, and Ethics*, edited by Michael Barnett and Thomas G. Weiss, 1–48. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2008.
- Benjamin, Andrew. "The Decline of Art: Benjamin's Aura." *Oxford Art Journal* 9, no. 2 (1986): 30–35.
- Benjamin, Walter. "The Work of Art in the Age of Its Technological Reproducibility." In *Philosophers on Film: From Bergson to Badiou—A Critical Reader*, edited by Christopher Kul-Want, 19–36. New York: Columbia University Press, 2019.
- Benjamin, Walter. *Pasajlar*. Translated by Ahmet Cemal. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Benjamin, Walter. *Walter Benjamin's Archive: Images, Texts, Signs*. New York: Verso Books, 2015.
- Bernstein, Mary. "Identity Politics." *Annual Review of Sociology* 31, no. 1 (2005): 47–74.
- Butts, Hugh F. "Frantz Fanon's Contribution to Psychiatry: The Psychology of Racism and Colonialism." *Journal of the National Medical Association* 71, no. 10 (1979): 1015–1018.
- Canny, Nicholas, and Anthony Pagden. *Colonial Identity in the Atlantic World, 1500–1800*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1989.
- Casilli, Antonio A. "Global Digital Culture; Digital Labor Studies Go Global: Toward a Digital Decolonial Turn." *International Journal of Communication* 11 (2017): 3934–3954.
- Césaire, Aimé. *Discourse on Colonialism*. New York: Monthly Review Press, 2000.
- Chambers, Iain, and Lidia Curti. *The Post-Colonial Question*. London: Routledge, 1996.
- Cooper, Frederick. *Colonialism in Question: Theory, Knowledge, History*. Berkeley: University of California Press, 2005.
- Cover, Rob. *Digital Identities: Creating and Communicating the Online Self*. New York: Academic Press, 2015.
- Fairchild, Halford H. "Frantz Fanon's *The Wretched of the Earth* in Contemporary Perspective." *Journal of Black Studies* 25, no. 2 (1994): 191–199.
- Fanon, Frantz. "Concerning Violence." In *On Violence: A Reader*, edited by Bruce B. Lawrence and Aisha Karim, 79–100. Durham, NC: Duke University Press, 2007. <https://doi.org/10.1515/9780822390169-011>.
- Fanon, Frantz. *Les Damnés de la Terre*. Paris: François Maspero, 1961.
- Fanon, Frantz. *The Wretched of the Earth*. Translated by Constance Farrington. New York: Grove Press, 1963.
- Fanon, Frantz. *Peau noire, masques blancs*. Paris: Éditions du Seuil, 1952.
- Fernández Retamar, Roberto. *Caliban: Notes About the Culture of Our America*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989.
- Foucault, Michel. *Discipline and Punish*. Translated by Alan Sheridan. Paris: Gallimard, 1975.
- Foucault, Michel. *The Archaeology of Knowledge*. London: Routledge, 1995.
- Freire, Paulo. *Pedagogy of the Oppressed*. Revised ed. New York: Continuum, 1996.
- Gandhi, Leela. *The Nation and Its Fragments: Colonial and Postcolonial Histories*. New Jersey: Princeton University Press, 1998.
- Garland, David. "What Is a History of the Present? On Foucault's Genealogies and Their Critical Preconditions." *Punishment & Society* 16, no. 4 (2014): 365–384.
- Greaves, Wilfrid. "Damaging Environments: Land, Settler Colonialism, and Security for Indigenous Peoples." *Environment and Society* 9, no. 1 (2018): 107–124.

- Guest, Krysti. "Exploitation Under Erasure: Economic, Social and Cultural Rights Engage Economic Globalisation." *Adelaide Law Review* 19, no. 1 (1997): 73–93.
- Handelman, Susan. "Walter Benjamin and the Angel of History." *CrossCurrents* 41, no. 3 (1991): 344–352.
- Homi, K. Bhabha. *The Location of Culture*. London: Routledge, 1994.
- Jonathan, Friedman. "The Past in the Future: History and the Politics of Identity." *American Anthropologist* 94, no. 4 (1992): 837–859.
- King, Anthony. "Thinking with Bourdieu Against Bourdieu: A 'Practical' Critique of the Habitus." *Sociological Theory* 18, no. 3 (2000): 417–433.
- Kipling, Rudyard. *The Civilizing Mission and the Race for Empire, 1879–1902*. Hoboken: John Wiley & Sons, 2018.
- Kordzadeh, Nima, and Maryam Ghasemaghaei. "Algorithmic Bias: Review, Synthesis, and Future Research Directions." *European Journal of Information Systems* 31, no. 3 (2022): 388–409.
- Kracauer, Siegfried. "Time and History." *History and Theory* 6 (1966): 65–78.
- Kwet, Michael. "Digital Colonialism: US Empire and the New Imperialism in the Global South." *Race & Class* 60, no. 4 (2019): 3–26.
- Leander, Heldring and James A. Robinson. "Colonialism and Economic Development in Africa." *Working Paper No. w18566*. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, 2012.
- Leslie, Esther. "Benjamin gegen den Staat." In *Walter Benjamin: Politisches Denken*, Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2016.
- Li, Jing-Jing, and Anne G. E. Collins. "An Algorithmic Account for How Humans Efficiently Learn, Transfer, and Compose Hierarchically Structured Decision Policies." *Cognition* 254 (2025): 1–19.
- Liu, Yigang. "Ecological Thinking About the Metaverse from a Posthumanist Perspective." *Critical Arts* 38, no. 2–3 (2024): 86–103.
- Lowy, Michael. *Fire Alarm: Reading Walter Benjamin's "On the Concept of History"*. New York: Verso Books, 2016.
- Mbembe, Achille. *On the Postcolony*. Vol. 12. California: University of California Press, 2001.
- McClintock, Anne. "The Angel of Progress: Pitfalls of the Term 'Postcolonialism.'" In *Colonial Discourse/Postcolonial Theory*, edited by M. Baker, P. Hulme, and M. Iverson, 253–266. London: Routledge, 1994.
- McKenna, Tony. "Hegelian Dialectics." *Critique* 39, no. 1 (2011): 155–72.
- Memmi, Albert. *The Colonizer and the Colonized*. Boston: Beacon Press, 1965.
- MIT Technology Review. *The Global AI Divide: How the West Is Dominating the Future of AI*. Cambridge, MA: MIT Technology Review, 2021.
- Mignolo, Walter. *Local Histories/Global Designs: Coloniality*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2012.
- Mishra, Vijay, and Bob Hodge. "What Was Postcolonialism?" *New Literary History* 36, no. 3 (2005): 375–402. <http://www.jstor.org/stable/20057902>.
- Muldoon, James, and Boxi A. Wu. "Artificial Intelligence in the Colonial Matrix of Power." *Philosophy & Technology* 36, no. 4 (2023): 1–24.
- Naheed, Misbah. "Colonialism and Its Impact on Modern Social Identity: A Cross-Cultural Study." *International Bulletin of History and Social Science* 2, no. 1 (2025): 26–38.

- Nandy, Ashis. *The Intimate Enemy: Loss and Recovery of Self under Colonialism*. Oxford: Oxford University Press, 1983.
- Nietzsche, Friedrich. *The Gay Science*. Translated by Walter Kaufmann. New York: Vintage Books, 1974.
- Noda, Orion. "Epistemic Hegemony: The Western Straitjacket and Post-Colonial Scars in Academic Publishing." *Revista Brasileira de Política Internacional* 63, no. 1 (2020): 1–14.
- Nothias, Toussaint. "An Intellectual History of Digital Colonialism." *Journal of Communication*, published online March 13, 2025: 1–13. <https://doi.org/10.1093/joc/jqaf003>.
- Østerlie, Thomas, and Eric Monteiro. "Digital Sand: The Becoming of Digital Representations." *Information and Organization* 30, no. 1 (2020): 100275.
- Peterson, Christopher. "The Posthumanism to Come." *Angelaki* 16, no. 2 (2011): 127–41.
- Pompa, Leon. "Philosophy of History." In *The Blackwell Companion to Philosophy*, edited by Nicholas Bunnin and E. P. Tsui-James, 420–38. Oxford: Blackwell, 1996.
- Quijano, Anibal. "Coloniality and Modernity/Rationality." In *Globalizations and Modernities, Cultural Studies* 21 (2007): 168–78. London: Routledge. <https://doi.org/10.1080/09502380601164353>.
- Raghavan, Priya. *Family, Politics and Popular Television: An Ethnographic Study of Viewing an Indian Serial Melodrama*. PhD diss., Victoria University, 2008.
- Roth, Michael S. "Foucault's History of the Present." *History and Theory* 20, no. 1 (1981): 32–46.
- Said, Edward W. *Culture and Imperialism*. New York: Vintage Books, 1993.
- Said, Edward W. *Orientalism*. New York: Pantheon Books, 1978.
- Salmi, Hannu. *What Is Digital History?* New York: John Wiley & Sons, 2020.
- Serafini, Luca. "The Old-New Epistemology of Digital Journalism: How Algorithms and Filter Bubbles are (re) Creating Modern Metanarratives." *Humanities and Social Sciences Communications* 10, no. 1 (2023): 1–9.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. "Can the Subaltern Speak?" In *Marxism and the Interpretation of Culture*, edited by Cary Nelson and Lawrence Grossberg, 271–313. Basingstoke: Macmillan, 1988.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. *A Critique of Postcolonial Reason: Toward a History of the Vanishing Present*. London: Harvard University Press, 1999.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. *The Postcolonial Critic*. East Sussex: Psychology Press, 1990.
- Stalder, Felix. *Manuel Castells: The Theory of the Network Society*. Cambridge: Polity, 2006.
- Steinmetz-Jenkins, Daniel. "Introduction: Whose Present? Which History?" *Modern Intellectual History* 20, no. 2 (2023): 559–570.
- Stingl, Alexander I. *The Digital Coloniality of Power: Epistemic Disobedience in the Social Sciences and the Legitimacy of the Digital Age*. London: Lexington Books, 2015.
- Strubell, Emma, Ananya Ganesh, and Andrew McCallum. "Energy and Policy Considerations for Deep Learning in NLP." *arXiv* (2019): 1–12. <https://arxiv.org/abs/1906.02243>.
- Swiffen, Amy. "Derrida Contra Agamben: Sovereignty, Biopower, History." *Societies* 2, no. 4 (2012): 345–356.
- Tülüce, Hicran. *Jean-Jacques Rousseau—İnsan Özgür Doğmuştur Ama Her Yerde Zincire Vurulmuştur*. İstanbul: Destek Publishing and Media Group, 2021.
- UNCTAD. *Digital Economy Report 2021: Cross-border Data Flows and Development*. New York: United Nations, 2021.
- UNESCO. *Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development*. Paris: UNESCO, 2022.

- Veracini, Lorenzo. *The Settler Colonial Present*. London: Palgrave Macmillan, 2015. <https://doi.org/10.1057/9781137372475>.
- Walker, Guy H., et al. "Critical Essay: Sociotechnical Construction." *Construction Management and Economics* 42, no. 3 (2024): 251–265.
- Whitrow, Gerald James. *Time in History: Views of Time from Prehistory to the Present Day*. London: Oxford University Press, 1989.
- World Bank. *The Future of Work in Africa: Harnessing the Potential of Digital Technologies for All*. Washington, DC: World Bank, 2020.
- World Intellectual Property Organization (WIPO). *Technology Trends 2021: Artificial Intelligence*. Geneva: World Intellectual Property Organization, 2021.
- Young, Robert J. *Colonial Desire: Hybridity in Theory, Culture and Race*. London: Routledge, 1995.
- Young, Robert J. *Postcolonialism: An Historical Introduction*. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell, 2016.
- Young, Robert J. *White Mythologies: Writing History and the West*. London: Routledge, 1990.
- Zaagsma, Gerben. "On Digital History." *BMGN—Low Countries Historical Review* 128, no. 4 (2013): 3–29.